

STAAL

TAAL

Informatiebrochure

Taal, groep 4 tot en met 8

606423

MALMBERG
a Sanoma company

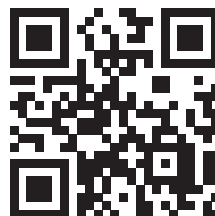
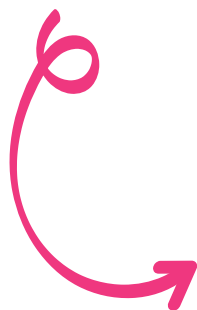
Een sterk staaltje

spelling en taal

Meer weten over *Staal*feenzichtzendingbestellen ?

Ga naar www.malmberg.nl/staal of scan de QR-code.

Contact

De Malmberg-methodespecialisten hebben ruime ervaring in het onderwijs en beantwoorden jouw vragen graag.

Bel (073) 628 87 22 of mail naar voorlichting.bao@malmberg.nl.

Inhoud

Dit is Staal taal	2	Beoordeling en toets	17
In het kort	2	Materialen	18
Van raadsel tot eindproduct	4	Bingel	19
• De grej van Staal	5	Digibordsoftware	19
• Woordenschat	6	Oefensoftware Woordenschat	19
• Taalbeschouwing	7	Handleiding	20
• Tekstbegrip	8	Voorbeeld groep 7 (les schrijven)	20
• Spreken en luisteren	10	Magazine en werkboek	22
• Toepassen	11	Voorbeeld groep 7 (les schrijven)	22
40 kleurrijke magazines	12	Handleiding	24
Structuur en didactiek	14	Voorbeeld groep 7 (les tekstbegrip)	24
Vaste opbouw per thema	14	Magazine en werkboek	26
Combinatiegroepen	15	Voorbeeld groep 7 (les tekstbegrip)	26
Differentiatie	16		
Tempo	16		
Niveau	16		

Dit is *Staal taal*

'Juf, we hebben al heel lang geen taal meer gedaan!'

In 2013 verraste *Staal* het onderwijs met een lineair aanbod voor spelling en grammatica en een flexibel concentrisch aanbod voor de overige taaldomeinen. Vanuit het niets werd *Staal* een van de meest succesvolle en hoogst gewaardeerde methoden voor taal en spelling-grammatica.

Staal zal je opnieuw verrassen! Deze tweede editie is in een nieuw jasje gestoken en aangevuld met ijzersterke inhoud. Natuurlijk is al het goede behouden. Kijk maar ...

Vertrouwd:

- betekenisvol en levensecht
- logische opbouw, duidelijke structuur
- grote motivatie

Versterkt:

- tekstbegrip geïntegreerd in het thema
- veel aandacht voor woordenschat
- nog meer samenhang tussen de domeinen
- genredidactiek

- Kleurrijke magazines, die je in wisselende volgorde kunt inzetten. Ideaal om aan te sluiten bij inhoud van andere vakken.
- Samen met de makers van het succesvolle onderwijsconcept Grej of the day is de Grej van *Staal* ontwikkeld: het raadsel en de microles trekken de kinderen meteen het thema in.
- Alle thema's hebben een link met wereldoriëntatie, zoals natuur, techniek of burgerschap.

VRIJ OF GEVANGEN?
Welke dieren leven in Nederland in de vrije natuur?

WET JIJ HET?
Welk woord van week 2 past in de zint?
Ik leef in _____ op deze _____
Hm, zal ik _____

1 KRONKELS

Ademhalen, lopen, springen, horen, praten, voelen, nikken, slapen: je hersenen regelen alles! De rest van je lichaam gehoorzaamt alleen maar. Hoe is dat mogelijk?

2 KNAPPE KRONKELS IN CIJFERS
Je hersenen zijn een lichte, kronkelige, waterige en botersachte pudding.

Synoniemen: Brein, verstand, grijze massa, bovenkamer, hersenpan, geest, geheugen.

Gewicht: ± 1,3 kilo. Dat is ongeveer hetzelfde als 29 krentenbollen of drie dwergkoningen.

Formaat: Je twee vuisen tegen elkaar. De vorm lijkt er ook wel op. Of op de vorm van een bloemkool of een walnoot.

Zaai- en vruchtbaarheid: 1/5 van wat je inademt (20%).

Energieverbruik: Van elke vier boterhammen die je eet, is er één voor je hersenen (25%).

DE BESCHUDEDE INKZWAM
• groeit op het piepkleine strookje grond tussen stapelpluggen.
• heeft een eironde hoed.

Een inkzwam komt spierwit uit de grond, maar wordt snel inktzwart.

BONTE RECHT
Ik met mijn eerste kerstsnivel en ga in de vorm, oftewel alvode vlak der zijn staart.

DE EIKENPROCESSIONERUPS
• zorgt voor vuurrode jeukbultjes op je lijf.
• kruipen in een eikenlange rij over een eikenboom.

Bij gevaar laat ik pijnsel mijn brandharen los.

2 STAALSTUDIO

Als je dit magazine hebt gelezen, weet je veel over dieren en planten in de stad. Je bent nu klaar voor het maken van een voice-over bij een dierenfilmmpje.

ZO MAAK JE ... een voice-over bij een dierenfilmmpje

OPDRACHT
• Kies een filmpje of maak er zelf één.
• Je beschrijft wat er te zien is.

TOEPASSEN
• Je maakt je script enthousiast en levendig.
• Je kunt allerlei gebruiken: De kippen kakelen, lopen, slaan, bokkendrukken, ruppen kakken op de grond.
• Je kunt de kijker richtermeek aanspreken: Kijk, wat de kippen doen! Zo, je een kip willen vastpakken! Houf! Jij van ...

BESPREKEN EN VERBETEREN
Lees je script nog eens.
Je geeft en krijgt tips en tops.
Je maakt je script nog beter.

PUBLISEREN EN PRESENTEREN
Spreek je voice-over in.
Je spreekt duidelijk.
Je past je stem aan aan het beelde.

3 BREEK-JE-BREIN

Spelregels
• Elk groepje gooit met de dobbelstenen. Wie het hoogste gooit, begint.
• Gooi met de dobbelstenen. Verzet je pion het aantal vakjes dat je gegooid hebt.
• Pak een kaartje van de categorie waar je pion op terecht komt. Dit zie je aan de kleur. Kom je op een wit vlakje? Dan krijg je geen kaartje.
• Een speler leest de opdracht voor. Je groepje voert samen de opdracht uit.
• Controleer samen of het antwoord goed is.
• Als het antwoord goed is, krijgt het groepje een punt. De spelleider noteert de punten op het digitaalbord.
• Het volgende groepje is nu aan de beurt.
• Speel door totdat alle kaartjes gebruikt zijn of totdat de tijd om is.

Kijk terug
a. Welke woorden ken je nu beter? Pas de kleur aan.
b. Schrijf een woord op waarvan je de betekenis voor deze les nog niet kende.
c. Hoe heb je de betekenis van het woord bij gevonden?

Meer oefenen
• Sterke Staaltes 3: magazine blz. 28-29.
• Les 6 - plus woordenschat: werkboek blz. 24-25.

IN HET KORT

- Nieuw in Staal is tekstbegrip (begrijpend lezen). Door tekstbegrip in samenhang met schrijven aan te bieden, versterken beide domeinen elkaar. De kinderen lezen een goed voorbeeld en gebruiken dat voor hun eigen schrijfproduct. Het thema helpt om het tekstbegrip te verdiepen.
- Expliciete aandacht voor woordenschat, op meerdere momenten van de week. Natuurlijk in het werkboek, maar ook aan de hand van veel verschillende spellen. De woordmuur in de klas helpt de transfer naar andere vakken te maken.

- Vijf keer per thema zijn er Zo zit het-films: aansprekende, korte video's met professionele acteurs die de instructie verduidelijken.
- De Staalstudio leidt de kinderen stap voor stap naar een betekenisvol eindproduct, met optimale samenhang tussen de taaldomeinen.
- Het plusmateriaal is opgenomen in het werkboek en dus beschikbaar voor iedereen. Want als het thema bij jou past, zet je vanzelf een stapje extra.

Van raadsel tot eindproduct

In elk thema van *Staal* maken kinderen de beweging van input naar output. Zij doen dat volgens het 5-fasenmodel, een didactisch model dat ervoor zorgt dat kinderen alle stappen tot een taalproduct gestructureerd doorlopen. Na een introductie van het thema in de grej van *Staal*, verzamelen de kinderen in de volgende lessen geleidelijk taalbouwstenen en ontwikkelen ze taalvaardigheden die ze nodig hebben om in de laatste lessen een eindproduct te maken.

De kinderen bouwen eerst aan een woordenschat die hen taal geeft om over het thema te praten. Ze maken kennis

met bijzondere taalverschijnselen en doen taalspelletjes. Teksten over het thema maken hen nieuwsgierig en verrijken hun kennis over de wereld. Steeds zijn de kinderen bezig met verschillende domeinen van taal en doen ze nieuwe taalindrukken op.

Zo krijgen de kinderen greep op het onderwerp en werken ze toe naar hun publicatie en/of presentatie.

→ De grej van Staal →

Op vrijdag voordat het nieuwe thema begint, geef je de kinderen een prikkelend raadsel mee over een stukje van het thema. Het zet hen aan het denken en maakt hen nieuwsgierig naar waar ze de komende weken mee aan het werk gaan. In het weekend kunnen ze erover praten, nadenken, ernaar googelen, alleen of samen met hun ouders. Zo raken ze al vertrouwd met het thema en activeren ze zelf voorkennis.

Op maandag geef je antwoord op het raadsel in een microles van 5 minuten. Het zit vol fascinerende weetjes en is gekoppeld aan specifieke foto's. Je energie en enthousiasme over het thema zorgen voor een dynamische start bij de kinderen.

Ongemerkt komen al heel wat doelwoorden langs. Na de microles deel je het magazine uit en laat je de kinderen er even doorheen bladeren. Je vertelt dat dit thema over stadssafari gaat en dat ze als eindproduct een voice-over (beschrijving) bij een filmpje gaan maken.

Staal werkt samen met de bedenker van Grej of the day.

GREJ VAN STAAL

WILDE WOONPLAATS

Kom je weleens in een stad? Als je goed kijkt, zie je daar meer inwoners dan alleen mensen. Een kwart van alle dieren die in Nederland wonen, leeft ook in de stad! Ga je mee op stadsafzafar?

2 STADSE VOGELS
Veel vogels zien nauwelijks verschil tussen de natuur en een stad. Ze vinden de gebouwen in een stedelijk gebied net zo fijn als rotsen in de natuur. Overal holltes om een nest in te maken, en randsjes om op te zitten. Eten is er ook genoeg. Kijk maar naar alle etenswaar die op straat ligt. Ideaal!

Het is in de stad iets warmer dan daarbuiten, en dat is ook gunstig voor vogels. Grachten vriesen minder gauw dicht dan water in de natuur. In een strenge winter hielden in de stad daarom meer vogels overleven.

3 NAPS!
Maar er klevten voor vogels ook nadelen aan leven in de stad. Sommige worden overreden door

Een gebouw of een rook? Deze duif zal nauwelijks verschrikken!

4 VOS IN DE STAD!
Vossen verwacht je misschien niet zo snel in een stad. Toch worden ze er weleens geïntegreerd, vooral aan de rand van steden. Deze vossen zijn vaak jonge mannetjes die door hun vader verjaagd zijn: Ga weg jij! Uit mijn territorium! Bij het zoeken naar een nieuw leefgebied lopen ze soms per ongeluk het natuurgebied uit en de stad in. Daar veroorzaken ze overlast als ze in tuinen een hol graven, of op zoek zijn naar voedsel. Maar... ze jagen ook op dieren die zelf overlast geven, zoals ratten en ganzen. En dat vinden veel mensen juist een voordeel.

'Weg, zoon! Uit mijn territorium!'

5 Kijk uit bij het oversteken!
Padden zoeken een plek om in stilte en ongestoord hun winterslaap te houden. Ze graven zich in in de grond of zoeken een veilige plek onder bladeren in de tuin. Vochtige kelders zijn ook ideaal voor ze. Padden overwinteren tot het weer lekker warm wordt.

In het voorjaar kun je de paddentrek zien. Miljoenen padden komen ongeveer gelijktijdig, op hetzelfde moment, uit hun winterslaap. Ze trekken massaal naar het water om zich daar voort te planten. Tijdens deze tocht zijn auto's en fietsers een groot gevaar. Jaarlijks vallen er honderdduizenden verkeersdode dieren onder salamanders, padden en kikkers. Daarom worden er verkeersborden geplaatst om mensen te waarschuwen. In het hele land zijn natuurliefhebbers actief om de omgeving veilig te maken voor de padden.

WOORDEN 1

HOE GOED KEN JE DEZE AL?

- belanden
- de etenswaar
- fladderen
- gunstig
- ideaal
- inmiddels
- kwetteren
- het nadeel
- het natuurgebied
- nauwelijks
- de overlast
- het nummer
- signaleren
- de soortgenoot
- het stedelijk gebied
- de strenge winter
- het territorium
- verjagen
- het voordeel
- zich aanpassen

les 1 Wilde woonplaats

2 Welke woorden
a Het natuurgebied
 dieren
 planten
b Het stedelijk gebied
 dieren
 planten

3 Welke woord past erbij? Verbind.
a Een voordeel | veel bijzondere dieren kunt tegenkomen.
b Een voordeel | nadeel van dieren in de stad is dat ze ongezond eten.

4 Welke betekenis hoort erbij? Verbind.
• het komt goed van pas
• het lawaai van veel geluiden door elkaar
• vliegen met snel op en neer gaander vleugels
• ergens toevallig terechtgekomen
• zo goed en fijn als je maar kunt wensen

5 Welk woord past erbij? Onderstreep.
a Het natuurgebied | het stedelijk gebied is een stuk land waar de natuur het belangrijkste is.
b Het natuurgebied | het stedelijk gebied is een stuk land met veel gebouwen waar veel mensen wonen.

6 Dat moet ook wel, omdat zijn geluid anders _____ boven het lawaai van de stad uit komt. Nu doet hij goed mee met het stadsde _____: KWETTER!
Welke woorden passen bij een strenge winter? Kruis aan.
 bibberen muts
 boven nul graden schaatsen
 buiten zwellen sneeuw
 gladde wegen wanten
 hard vriesen zonder jas
 korte broek zonnebaden

7 stad hartstikke ideaal!
a Welke etenswaar vinden dieren in de stad? Noem drie dingen.
b Welke etenswaar vind jij lekker? Noem drie dingen.

Kijk terug
Welke woorden van de week ken je nu beter? Pas de kleur aan.

Meer oefenen
• Sterke Staaltjes 1: magazine blz. 8-9.
• Les 1 - plus woordenschat: werkboek blz. 22-23.

→ Woordenschat

Elke thema begint met een woordenschat-artikel dat de kinderen in het thema trekt. De doelwoorden komen op een natuurlijke manier in de tekst voor. In het werkboek oefenen de kinderen met deze woorden en aan het eind van de les vinken ze aan hoe goed ze de woorden kennen. Zo staan ze nog even stil bij ieder woord. In de loop van de week groeit hun woordenschat verder.

Bij de introductie van verschillende lessen zijn korte woordenschatpeltjes gegeven die je met de kinderen doet. Aan het eind van het thema is er een Groot Woordenschatspel.

Bij Sterke Staaltjes komen de doelwoorden terug in puzzels en taalgrapjes. De Staaltjes oefenen figuurlijk taalgebruik. Je kunt de Sterke Staaltjes gebruiken als

tempodifferentiatie, maar, omdat ze in het magazine staan, kan elk kind ze maken.

Met de woordmuur is woordenschat tijdens het hele thema zichtbaar in de klas. Tijdens de les kun je woorden aanwijzen. Ook bij andere vakken. Bespreek regelmatig samen welke woorden de kinderen goed kennen en schuif de woordkaarten en woordomschrijvingskaarten van rood naar oranje naar groen.

De doelwoorden zijn de eerste bouwstenen voor het eindproduct: taal om over het thema te praten en te schrijven.

Kinderen die de les vlot en goed maken, kunnen verdergaan met de plusles met 10 extra woorden achter in het werkboek.

IN HET NIEUWS

In steeds meer dorpen en steden worden dieren gesignaleerd die er eerst nooit kwamen.

BLAUWE REIGER BROEDT IN BINNENSTAD

In Almelo broedt een groep blauwe reigers midden in de stad. En niet één of twee, maar wel twintig paartjes! Ze vinden waarschijnlijk voldoende eten waar in de stad. Reigers in de stad zijn niet gevaarlijk. Ze raken gewoon gewend aan mensen. Zo gaan ze dicht bij vissers staan, hepend op een vers visje.

ZWOLSE ZEEHOND IN HET ZWARTE WATER

De zeehond die afgelopen weekend opdook in de Drentse wateren, zwemt nu rond in het Zwarte Water bij Zwolle.

De dierenambulance hoeft niet in actie te komen. Medewerker Anja de Vries vertelt: "Het gaat goed met de zeehond. Het is een mollig manneetje van zo'n 200 kilo, dat ook al is gesignaleerd met vis in zijn bek. Hij heeft zich dus aangepast aan zijn nieuwe omgeving. In het Zwarte Water is genoeg voedsel voor hem te vinden, zoals snoeken en karpers."

FANTASTISCHE FOTO'S

Rens (11 jaar) spoot de zeehond vanaf de woonboot waar hij met zijn ouders en zusje woont. "Onze hond begon ineens te blaffen. Leuk,

wel mee spelen, dacht-ie natuurlijk. Ik kon fantastische foto's maken, want hij zwom zo dichtbij. Ik heb vanzelfsprekend voorzichtig gedaan. Maar hij was heel relax en keek me zelfs recht aan toen ik de bijzondere beelden maakte."

NIETEN MELDEN

Anja de Vries adviseert om het dier met rust te laten. "Verjaag deze zwerfzeehond niet. Geef het wel aan ons door als je hem hebt gezien, zodat wij zijn tocht kunnen volgen. Het kan zijn dat hij midden in de stad belandt, maar hij kan ook naar de IJssel zwemmen. We zijn bijzonder

OVERLAST DOOR LASTPAKKE

In Scheveningen komen meeuwen af op de frietjes en andere eten waar die toeristen achterlaten. Hun gekrijs en vize vogelgeloop zorgen voor enorme ergernis. De groepende paratmeeuwen zijn dus niet geliefd!

Er is te weinig voedsel voor de vele wilde zwijnen op de Veluwe. Hierdoor nu overdag overal zwijnen zichtbaar in steden en dorpen, op zoek naar voer en kevers. De dieren rennen lukraak langs wegen en graven grasvelden op.

In Zandvoort trekken herten 's avonds weleens vanuit de duinen naar het Tjiers z'n avontuurlijk avondwandelingetje eten ze tuinen leeg en verorzen ze files en aanrijdingen. Er is daarom besloten om een 700 meter lang he

VISDEURBEL

Vissen zwemmen ieder voorjaar dwars door de wateren van Utrecht, op zoek naar een plek om eitjes te leggen. Onderweg kwamen ze de Vleeduis tegen.

les 2 - plus In het nieuws

Taalbeschouwing

3 Bedenk een grappige alliteratie binnen één woord met een dier en een voorwerp. Zoals: een brensbroomdrommel.

- 1 een haaien _____
- 2 een _____ Pyjama
- 3 een _____
- 4 een _____

4 Bedenk alliteraties binnen één woord met het woord stad. Zoals: stadsstraat of stiltestad.

- 1 een _____
- 2 een _____
- 3 een _____
- 4 een _____

5 Lees het stukje over de zwijnen. Bedenk een leuke titel met alliteratie.

a

b Lees het stukje over de herten. Bedenk een leuke titel met alliteratie.

Zo zit het

Je leest nieuwsberichten over dieren in stedelijk gebied. Je leert hoe je een tekst levendig maakt met alliteratie. Alliteratie is beginnen. De woorden beginnen steeds met dezelfde letter.

snelde salamanders, krasse kranen

Probeer het

Kijk naar de cartoon hierboven. Welke alliteraties lees je?

- 1 de paarse _____
- 2 de bruine _____
- 3 de gele _____
- 4 de oranje _____
- 5 de rode _____
- 6 Bedenk zelf: _____

1 Markeer om de beurt een alliteratie, tot jullie er minstens tien hebben.

b Welke alliteratie vind je het meest of leukst?

2 Titels worden vaak levendig gemaakt met een alliteratie.

a Waarom komt het de schrijver goed uit dat de blauwe reigers in de binnenstad broeden?

b Waarom komt het de schrijver goed uit dat de zeehond in Het Zwarte Water in Zwolle werd gesignaleerd?

3 Maak een alliteratie van een kleur en een dier. Zoals: het zwarte zwijn.

- 1 de paarse _____
- 2 de bruine _____
- 3 de gele _____
- 4 de oranje _____
- 5 de rode _____
- 6 Bedenk zelf: _____

4 Maak een gekke, grappige alliteratie met een naamwoord en een aantelwoord. Zoals: twee vliegende vliegen.

- 1 de _____
- 2 het _____
- 3 de _____
- 4 de _____
- 5 Bedenk zelf: _____
- 6 Bedenk zelf: _____

5 Wat doen de dieren? Maak een zin met alliteratie. Gebruik een werkwoord. Zoals: De vossen volgden vier vrolijke vlinders.

- 1 De zeehonden _____
- 2 De duiven _____
- 3 De herten _____
- 4 De slangen _____
- 5 De kikkers _____
- 6 Bedenk zelf: _____

6 Maak een zin met een dier en de naam van een woongplaats. Gebruik alliteratie.

a

b Hoe vind jij alliteraties klinken?

Meer oefenen

- Sterke Staatjes 2: magazine blz. 15.
- Les 2 - plus taalbeschouwing: werkboek blz. 26.

→ Taalbeschouwing →

Staal heeft grammatica ondergebracht bij de lineaire leerlijn spelling. Dat biedt in *Staal taal* alle ruimte om kinderen te laten kennismaken met uiteenlopende taalverschijnselen, zoals formeel en informeel taalgebruik, jargon, woordspelingen, taalgrapjes, figuurlijk taalgebruik. Het magazine laat deze bijzondere taalverschijnselen zien. De kinderen kunnen zich verwonderen en spelen met taal. In het werkboek leren ze de taalverschijnselen te herkennen en ook zelf te gebruiken. De taalverschijnselen in het magazine mogen de kinderen gebruiken als zij hun eindproduct maken. Als zij geïnspireerd zijn, kunnen ze een eigen toepassing bedenken. *Staal* biedt kinderen altijd genoeg voorbeelden om na te doen. Wie leert, doet eerst na en kan het daarna vroeg of laat zelf.

In de plusles in het werkboek kunnen kinderen zich verder verdiepen in het verschijnsel van de basisles of verkennen zij een onderwerp dat er dichtbij ligt. Zij gebruiken gewoon de spread taalbeschouwing in het magazine. Dus geen extra geblader en gezocht.

Op een zachte zomervogel dobber ik in mijn bootje op de Amstel. Het is al schemerdonker als ik nog een keer mijn hengel uitwerp, in de hoop een snoekbaars te vangen. Swoeg... Pal naast me hoor ik een geluid dat ik niet kan plaatsen. Dan zie ik, op nog geen tien meter afstand, een enorme donkergerijpte torpedo door het water schieten. HAP! Mijn hengel wordt bruut naar beneden getrokken. Ik heb beet! Wild vorstel ik met het beest dat aan mijn haak zit. Wat een kracht! Hij steekt zijn lelijke kop boven het water uit. Br, dit woeste wezen zit er buitenaards uit! Na twintig minuten vechten, weet ik hem aan boord te trekken. Hebbs! Geen snoekbaars, maar de allergrootste soort zoetwatervis: de meerval.

Niet te geloven. Ik schat deze beresterke baas op zo'n anderhalve meter lang, en dertig kilo zwaar. Voor een meerval is hij een kleintje, want deze reuzen kunnen met gemak 2 meter lang worden. Monstermeervallen van bijna 2,5 meter zijn ook al gezien. Ik vind dat spectaculair: een vis groter dan een mens die hier gewoon in Nederland rondzwemt.

De meerval wordt gezien als een nieuwkomer. Maar eigenlijk is dat niet waar. In de middellevende zwommen er al meervallen rond in Noord-Holland. Ze bleven alleen daar en zwommen niet verder Nederland in. Waarom ze alleen daar bleven, weten we niet. De grote verandering kwam dertig jaar geleden.

⊞ Toen werd er een kanaal gegraven tussen de rivier de Donau en de rivier de Rijn. Vissen uit de Donau zwommen door het kanaal de Rijn in. Via de rivier de Rijn kwamen ze in ons land. We hebben er vissen houting, sneep en rooflibel bijgekregen. En dus ⊞ de meerval. Deze nieuwe meerval verspreidde ⊞ wel door heel Nederland.

Snel vraag ik iemand een foto te maken. Ik hoor ik beter op de foto sta dan de meerval. Hij woop niet voor niets ook wel visduivel genoemd. De ⊞ griezel kijkt me met zijn kleine kraalogenes aan. Aan zijn platte, brede bek bungelen twee enorme voelsprieten. Zijn bek doet me aan mijn overgrootvader die die zijn kunstgebit 's nachts in een glaasje water zijn nachtkastje zette. Een meerval kan niet z verschuren zoals een haai dat doet. Hij trekt tandeloze bek open en zuigt zijn prooi naar ⊞. En dan is het hap-slik-weg, zonder kauwen. antilp-ribbels in zijn bek zorgen ervoor dat ⊞ niet terug naar buiten bibbelt.

Ook al is de meerval een reusachtig beest, hooven er niet bang voor te zijn. Meervalle alleen vissen, ratten en watervogels. Als je staat te voeren, kan het zomaar gebeuren ⊞ meerval er een naar beneden trekt. Ik haai zijn bek en laat de meerval weer in het w Kijk, daar gaat-ie. Wat een dag! Maar ⊞ zwem ik niet meer in de Amstel.

LES 8 | VISSEN, SPINNEN, SPRINGEN | TEKSTBEGRIIP

LESINHOUD

ESSENTIE VAN DE TEKST
In deze les ga je je een gedicht (of meer) voorlezen. Lees het gedicht eerst even doordringend. Bedenk waar je de dikte ook op je meermalen (hoog/lage, hard/leem) en luisteren naar een gedicht belangrijk is het is niet alleen een verhaal, maar ook een verzameling klanken en pausjes die iets overbrengen.

LEDOEL
De kinderen ervaren dat dichters niet gewone woorden (als bijvoorbeeld maken).

MATERIAAL
• magazine (blz. 30-33)
• werkboek (blz. 16)
• digibedrijfslezer les 8
• optioneel: observatieformulier
• optioneel: het boek *Ik was niet ik en nog wat* van door diverse auteurs

LESDUUR
45 minuten

REDO VAN TEKSTBEGRIIP
• Lees de tekst zelf voor.
• Check diagra of de kinderen de tekst in grote lijnen begrepen hebben.
• De kinderen maken opdracht 1 zelfstandig. Bespreek kort de verschillende antwoorden.
• De kinderen maken opdracht 2, 3 en 4 in tweetallen. Volg per opdracht bespreken. Help ze eventueel op weg.
• Simuleer het gesprek over de tekst. Het hoofdrol is samen te tekst onderzoeken, enover nadaken en tot een dapper begrip komen. Kies de centraal.

S-FASENMODEL
Opdracht
De kinderen moeten om zich uit te drukken in bijvoorbeeld taal. Die kan ze helpen bij het maken van een origineel scripte voor de video-over.

INTRODUCTIE | INSTRUCTIE

• Het is niet dat ik een vogel was, door dichter maken.

INTRODUCTIE | INSTRUCTIE

• **1** Laat het gedicht op het digiboord zien en lees het voor.
• **2** *Ik zit mij voor het vensterlijstje, ik word daar ik naar beneden woot, dan kon ik soms spinnen.* (Gisbert van den Berg)

• **3** *Waarom? Worden ze er bij van, vinding, sloven, of krijgen ze kon het zelfde gevoel krijgt bij het gedichte en benoemen dat er geen goed of fout is. Welken heeft er een eigen gevoel?*

• **4** *Valen er woorden op in dit gedicht? Bespreek (les 8) samen. Worden ze er bij van, vinding, sloven, of krijgen ze kon het zelfde gevoel krijgt bij het gedichte en benoemen dat er geen goed of fout is. Welken heeft er een eigen gevoel?*

• **5** *Bespreek Zo zit het. Dichters gebruiken gewone woorden om iets bijzonders te maken. Gewone woorden, dat betekent*

Vissen, spinnen, springen
Dichten met kinderen

IN HET BOEK

- **1** *Ik zit mij voor het vensterlijstje, ik word daar ik naar beneden woot, dan kon ik soms spinnen.* (Gisbert van den Berg)
- **2** *Waarom? Worden ze er bij van, vinding, sloven, of krijgen ze kon het zelfde gevoel krijgt bij het gedichte en benoemen dat er geen goed of fout is. Welken heeft er een eigen gevoel?*
- **3** *Valen er woorden op in dit gedicht? Bespreek (les 8) samen. Worden ze er bij van, vinding, sloven, of krijgen ze kon het zelfde gevoel krijgt bij het gedichte en benoemen dat er geen goed of fout is. Welken heeft er een eigen gevoel?*
- **4** *Bespreek Zo zit het. Dichters gebruiken gewone woorden om iets bijzonders te maken. Gewone woorden, dat betekent*

dat dat het geen moeilijke woorden boven te zijn. Maar een dichter probeert wel om iets open bijzondere manier te zeggen. Van iets bijzonders kun je gemieren, dus laat de kinderen allemaal lekker ontspannen zitten. Laat de kinderen luisteren of laat ze tijdens het voorlezen iets bijzonders horen.

LEZEN
• **1** Lees één (of meerdere, afhankelijk van de tijd) gedicht(en) voor, maar laat de gedichten nog met zinn de magazines blijven weg even dicht. Op het digiboord zien ze een afbeelding van kinderen hangen in een lussen. Geef na het lezen waar bijvoorbeeld de *Krimp* (een plaats in Nederland), de *lek* (een meer in Nederland), *karpe* (een vissoort), *wezen* (het in elkaar vreten van dieren) en een spinnweb (of bijvoorbeeld een lip stof) staat), *zelden* (bijna nooit).

• **2** Lees nu het gedicht nog een keer voor, maar laat de kinderen zelf meelezen en lippen. Ook afhankelijk van het Bij een ander woord.
Wat is *Krimp*? (een dorp) Wat is de *lek*? (een rivier) Hoe noemde de vis *zeld*? (met lekkere, een beetje zak/kroeg) Bij *Spinnen*.
Hoe wordt een spin een web? (Hij knoopt draden aan elkaar) *wezen* (een spin andere dieren) (De lippen hangen in zijn Bij op, dus dat is zijn maaltijd.)
Wat is de overvloedige tussen een spinnweb en een *Krimp*? (De lippen het gewoen, maar ze springen.) Wat zijn trappen op een spinnweb? (Dichteren, mensen trappen op een spinnweb. En walen: mensen spien over spinnweben heen.)

→ Tekstbegrip

De lessen tekstbegrip, geïntegreerd in het thema, dragen bij aan de samenhang tussen de taaldomeinen. De rijke teksten brengen het thema verder tot leven en vergroten de kennis van de kinderen. Omdat de teksten gaan over het thema bieden ze context voor de overige lessen, maar ook het thema biedt context voor de leesteksten.

Doelwoorden komen terug in de teksten en de kinderen herkennen taalverschijnselen waarover zij al geleerd hebben. Bij de lessen spreken en luisteren en schrijven kunnen kinderen de gelezen teksten als voorbeeld gebruiken. Zo grijpen zij ook in andere lessen terug naar de tekst om informatie te zoeken en een goed voorbeeld te vinden.

De les volgt steeds deze stappen. De handleiding neemt je mee in de tekst, zodat je kinderen optimaal kunt begeleiden naar dieper tekstbegrip. Je leest de tekst voor en stelt een paar korte vragen, zodat alle kinderen de tekst op een basaal niveau begrijpen. Daarna gaan de kinderen in duo's aan de slag met opdrachten die een hogere denkvaardigheid aanspreken. Om de antwoorden te vinden gaan zij de tekst herhaald en verdiepend lezen. Zij proberen de bedoeling van de schrijver te achterhalen en wat die hun wil laten voelen of ervaren. Daarna volgt een klassikaal gesprek over de tekst. Luisterend naar elkaar komen de kinderen tot groter inzicht. Vaak zijn er meerdere invalshoeken of manieren om een tekst te lezen. Leesplezier blijft een belangrijk doel.

Vissen, spinnen, springen

Dichten met stadsdieren

③ Een oude snoek

Een oude snoek zwom langzaam bij Krimpen in de Lek. Hij was een beetje koortsig en had een stijve nek.

'Je hebt,' zei een vriendelijk baarsje, 'een kou gevat in je kop.'
'Helaas,' zei de snoek verdrietig, 'en at het baarsje op.'

Daan Zonderland

③ Spinnen

Kijk toch eens even, hoe vlug al die spinnen hun web kunnen weven.

Kleine en grote - wat zijn ze toch druk aan het werk met hun poten.

Wat zullen ze vangen? Wie blijven er straks in hun spinnenweb hangen?

Wie zullen er wimmelen de muggen, de vliegen?

Nee, meestal de spinnen. En dan kan hun maaltijd beginnen.

Nannette Kuiper

③ Sprinkhaan, sprinkhaan

Sprinkhaan, sprinkhaan kleine, groene kangoeroe. Waar spring je zo vandaan? En waar spring je toch naartoe?

In de velden, in het gras, weet ik zelden waar je bent en wie je was.

Sprinkhaan, sprinkhaan, in de laan en op het pad, trappen schoenen plat. Rijden wielen je poten en sprietten tot puree.

Sprinkhaan, sprinkhaan, ik spring wel met je mee. Ogen dicht. Vederlicht. In de velden, in het gras, in de velden, in het gras ...

Frank Adam

les 8 Vissen, spinnen, springen tekstbègrip

3 **44** **0**
In het gedicht over de sprinkhaan verandert de stemming.
a Zet een pijl voor de regel waarin de stemming verandert.
b Vertel je maatje wat er opeens anders werd. Doe het zo: eerst dacht ik ... maar opeens ... Of zo: Eerst voelde ik ... maar toen ...

4 **44** **0** **0** **0**
Zoek gewone woorden die mooi klinken.
a Omkirkel vier woorden in jouw favoriete gedicht die jij mooi vindt klinken.
b Lees dan de regels met die woorden erin aan elkaar voor. Gebruik je stem zo dat de zinnen mooi klinken.

Zo zit het
Je leest gedichten over dieren die je in de stad kunt tegenkomen. Je verwacht dat dichters met gewone woorden iets bijzonder maken.
• Je vertelt wat jij bijzonder vindt in het gedicht.

1 **0** **0** **0**
a Lees de drie gedichten zacht voor jezelf.
b Kies een gedicht dat jij mooi vindt.
Ik kies _____

2 **44**
Kijk naar het gedicht dat jij hebt gekozen bij opdracht 1b.
a In welke stemming kom jij als je dit gedicht leest? Onderstreep.
Ik word vrolijk | verdrietig | boos | bang.
b Vertel je maatje waarom die stemming volgens jou bij het gedicht past.

Kijk terug
Zou je meer van die dichter willen lezen die jouw favoriete gedicht heeft geschreven?

Cruciaal in de lessen tekstbègrip is dat kinderen veel praten over de tekst zowel in tweetallen als klassikaal. Zij denken zo samen na over de tekst, delen hun ervaringen en wegen voortdurend nieuwe inzichten af. Dit proces van samen nadenken en praten is de krachtigste manier om tot dieper tekstbègrip te komen. (Hattie, et al 2016)

Staal gebruikt rijke, authentieke teksten van verschillende genres: verhalen, gedichten, blogs, recensies en gebruiksaanwijzingen. Zo raken kinderen vertrouwd met allerlei soorten teksten die zij ook buiten school tegenkomen.

GOED OM TE WETEN
Uit onderzoek blijkt dat het koppelen van schrijven aan lezen niet alleen een positief effect heeft op tekstbègrip, maar ook op het schrijven van teksten. In *Staal* versterken alle domeinen elkaar.

STADSE HAPJES

DUIVENKLUIF, verrukkelijk!

Veel dieren hebben hun eigen territorium in het park, in de gracht of onder de grond. Soms hebben deze dieren last van afsnoepen. Maar soms hebben mensen last van dieren, van duiven bijvoorbeeld. Hoewel veel mensen het leuk vinden om duiven te voeren, zijn duiven ook een plaag. Een vrouwtjesduif legt wel twintig eieren per jaar. Duiven vermienigvuldigen zich dus razend snel. Al die duiven zorgen voor bergen duivenpoep. Die poep tast verf en steen aan. De duiven zelf dragen ziektes bij zich waar mensen ziek van kunnen worden. En tot slot zitten in duivennesten veel vlooiën en andere nare insecten.

Minder duiven in de stad zou dus fijn zijn. Sommige mensen vinden het een oplossing om duiven te vangen en op te eten. Duf eten is in Frankrijk heel chic. Je ziet daar in restaurants gewoon papegaai (je zegt: papegaai), duif, op de kaart staan. En waarom ook niet? We fokken speciaal koeien, kippen en varkens voor een biefstuk, een drumstick of een plakje ham. Waarom dan niet een lekker duivenkluije van een dier dat ons in de weg zit?

SMULLEN VAN DUIZENDKNOOP!

Planten kunnen ook een plaag zijn. Weet je nog? De Japanse duizendknoop is zo het woekeren en maak fris groen ijs van deze planten.

RECEPT VOOR JAPANS DUIZENDKNOOPJES

- Nodig**
- 1250 g duizendknoop
  - 1 l water
  - 750 g suiker of honing

- Doen**
- Haal het blad van de stengels.
  - Hak de stengels fijn.
  - Doe de fijngehakte stengels en de suiker (of honing) in het water.
  - Kook 20 minuten op laag vuur.
  - Zeef het mengsel. Vang het vocht op in een bakje.
  - Laat het vocht afkoelen en zet het bakje dan in de vriezer.
  - Een paar uur wachten, en je hebt heerlijk duizendknoopjes!

→ Spreken en luisteren

De kinderen werken samen aan een geïmproviseerde scène of een dialoog. Of ze luisteren klassikaal naar een audiobron, zoals een podcast, een reclameboodschap of een interview. De kinderen kijken en luisteren naar de bron en leggen elkaar daarna uit wat ze gehoord of gezien hebben. Ze gaan op zoek naar de kenmerken van deze bron: hoe komt het dat ik weet dat dit een reclameboodschap of een podcast is?

In het hart van elk magazine staat een sfeerposter of kijkplaat die deze les of het thema visueel ondersteunt.

DENKGESPREK

In het denkgesprek wisselen kinderen ideeën uit en onderzoeken ze verschillende standpunten over en zienswijzen op een onderwerp uit het thema. Dit helpt hen om hun gedachten onder woorden te brengen en hiervoor argumenten te formuleren. Het gaat niet om goed of fout, maar om praten over problemen en oplossingen, feiten en meningen, redenen en argumenten. Als leerkracht help je de kinderen om naar elkaar te luisteren, goede vragen te stellen en door te vragen op wat klasgenoten inbrengen.

ZO MAAK JE ... een voice-over bij een dierenfilmpje

OPDRACHT

TOEPASSEN

BESPREKEN EN VERBETEREN

PUBLICEREN EN PRESENTEREN

Zo maak je een script voor een voice-over

- Je beschrijft wat er te zien is.
- Je vertelt enthousiast en levendig.
- Je vertelt een weetje.

Kies een filmpje of maak er zelf één

- Je beschrijft wat er te zien is.

Doe het eerst in steekwoorden.

Keuze: kippen

Wat opvalt: nieuwsgierig, twee hennen, zaaies

Uiterlijk: zwart en wit, zwart, rode lellen, poten 3 tenen voor en 1 achter

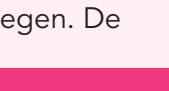
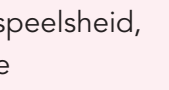
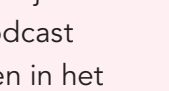
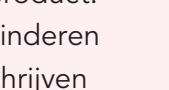
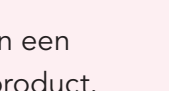
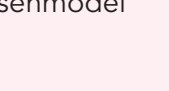
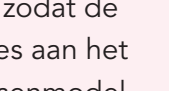
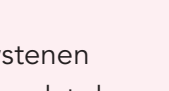
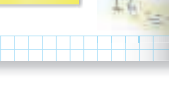
Beweging: veren schudden, kop omhoog of omhoog

Maak het script

- Je maakt je script enthousiast en levendig.

Je kunt alliteratie gebruiken: De kippen kakelen tegen elkaar. Tokkerderoetak. Kippen kakken op de grond.

Je kunt krachtige woorden gebruiken: Let op de vuurrode lellen langs hun kop. Zij houden hun veren superschoon.

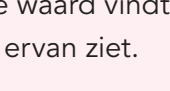
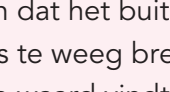
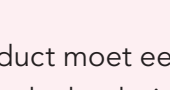
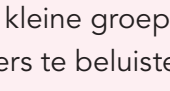
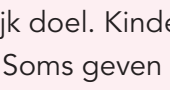
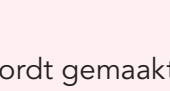
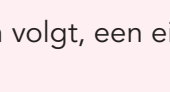
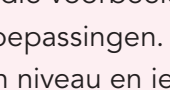
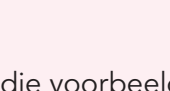
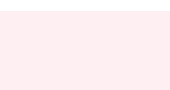

Lees je script nog eens

Je geeft en krijgt tips en taps. Je maakt je script nog beter.

* TIP *
Eindig je voice-over met één zin:
• hoe het verder gaat
• De kip gaat nu vast wat eten.
• met een vraag
Zou de kip op stoek gaan?

* TIP *
Gebruik Staalfiguren
De kip voelt zich in haar ren als een vis in het water.

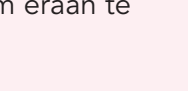
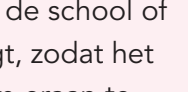
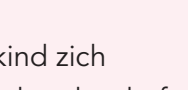
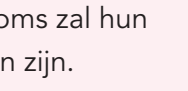
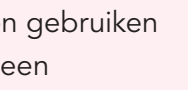
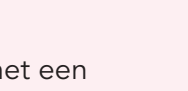
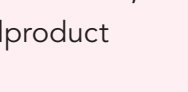
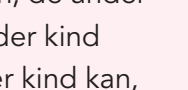
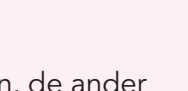
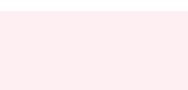
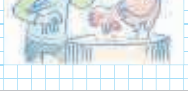
Spreek je voice-over in

- Je spreekt duidelijk.
- Je past je stem aan aan het beeld.

Spreek hoog en snel als je enthousiast bent, en zacht en laag als het spannend is.

- Je zorgt dat de tekst gelijk loopt met het beeld.

Soms kun je even stil zijn, soms moet je wat sneller praten.

→ Toepassen

De Staalstudio in les 10 zet de bouwstenen uit het thema herkenbaar op een rij, zodat de kinderen begeleid en in kleine stapjes aan het eindproduct werken. Hier is het 5-fasenmodel goed zichtbaar.

De kinderen werken aan de hand van een uitgewerkt voorbeeld aan hun eindproduct. In het thema Stadssafari maken de kinderen een voice-over, in andere thema's schrijven ze een verhaal, een recensie, een podcast of dialoog. Nooit worden de kinderen in het diepe gegooid.

Er is veel ruimte voor creativiteit en speelsheid, maar kinderen kunnen ook de talrijke voorbeelden in het magazine raadplegen. De

een put vooral uit die voorbeelden, de ander bedenkt nieuwe toepassingen. Ieder kind werkt op het eigen niveau en ieder kind kan, als het de stappen volgt, een eindproduct maken.

Elk eindproduct wordt gemaakt met een logisch en natuurlijk doel. Kinderen gebruiken het daarvoor ook. Soms geven zij een presentatie in een kleine groep, soms zal hun podcast voor ouders te beluisteren zijn.

Van ieder eindproduct moet een kind zich kunnen voorstellen dat het buiten de school of voor de school iets te weeg brengt, zodat het kind het de moeite waard vindt om eraan te werken en het nut ervan ziet.

40 kleurrijke magazines

Naast het thema Stadssafari biedt Staal nog 39 andere uitdagende magazines die kinderen stimuleren tot lezen. Doordat elk thema gekoppeld is aan twee leergebieden heb je een aanknopingspunt om op school thematisch te werken aan taal en wereldoriëntatie, zeker ook omdat je dankzij de concentrische opbouw de thema's in wisselende volgorde kunt aanbieden.

GROEP 4

- Vogels
- Kleding
- Lijf
- Geheim
- Slapen
- Uitvindingen
- Beroepen
- Souvenir

GROEP 5

- Insecten
- Ziekenhuis
- Nacht
- Lekker
- Wat een weer
- Reclame
- Geen kunst
- Tijd

GROEP 6

- Griezelen
- Sport
- Ondergronds
- Muziek
- Broodje aap
- Stadssafari
- Op rolletjes
- Feest

GROEP 7

- Strips
- Hersenen
- Eilanden
- Buitenissig
- Ruimte
- Namaak
- Het podium op
- Wortels

GROEP 8

- Portret
- Rivieren
- Vroege culturen
- Virussen
- Helden
- Snelheid
- Laat je horen
- Schrijven

LEERGEBIEDEN

- Natuur
- Gezondheid
- Techniek
- Geschiedenis
- Cultuur en muziek
- Burgerschap
- Aardrijkskunde

Structuur en didactiek

Het jaarprogramma van *Staal taal* omvat 32 weken. Daarin behandel je acht thema's. Elk thema duurt vier weken. Alle taaldomeinen komen aan bod in een vaste volgorde en met een duidelijke samenhang.

Tekstbegrip

Staal biedt per thema vijf lessen tekstbegrip. Les 3 en 8 hebben de kinderen nodig als voorbeeld voor het eindproduct. De drie verdiepingslessen zijn facultatief. Verdiepingsles C volgt de Chambers aanpak: niet alleen de inhoud staat centraal, maar ook wat het verhaal betekent voor de kinderen. Als je naast *Staal* een andere methode voor tekstbegrip gebruikt, kun je de verdiepingslessen overslaan. Mét deze lessen biedt *Staal* een volledig aanbod tekstbegrip.

VASTE OPBOUW PER THEMA

- **Week 1 en 2: Van input...**

De kinderen krijgen bouwstenen aangereikt die ze nodig hebben voor het werken aan het eindproduct.

- **Week 3: ...naar output**

De kinderen passen alle geleerde bouwstenen toe in hun eindproduct.

- **Week 4: facultatief**

In deze week kun je extra aandacht besteden aan woordenschat en een woordenschattoets afnemen. De drie verdiepingslessen maken het aanbod voor tekstbegrip compleet. De opdrachten hiervan staan op een printblad.

week 1	Van input...	Les 2 Taalbeschouwing	Les 3 Tekstbegrip	Les 4 Spreken en luisteren	Les 5 Schrijven
	Les 1 Woordenschat				
week 2	Les 6 Woordenschat	Les 7 Taalbeschouwing	Les 8 Tekstbegrip	Les 9 Spreken en luisteren	...naar output
					Les 10 Toepassen Start eindproduct
week 3	Les 11 Toepassen Verbeteren eindproduct	Les 12 Toepassen Leren presenteren	Verdiepingles A tekstbegrip	Les 13 Toepassen Presentatie / publicatie	Uitlooples
week 4	Facultatief	Les 15 Toets woordenschat (facultatief)	Verdiepingles B tekstbegrip	Verdiepingles C tekstbegrip	Uitlooples
	Les 14 Het grote woordenschatspel				

Les volgens het directe instructiemodel

- Je begint elke les met klassikale instructie, uitleg en modeling.
- Aan de hand van een eerste opdracht controleren jij en de kinderen of de instructie voor iedereen duidelijk is. Daarna werken de kinderen zelfstandig verder.
- Je geeft verlengde instructie voor kinderen die hulp nodig hebben, met aanwijzingen uit de handleiding.
- Je sluit klassikaal af met Kijk terug. De kinderen denken na over wat ze hebben geleerd en wat ze eraan hebben.

Met het 5-fasenmodel naar het eindproduct

Staal werkt met het 5-fasenmodel. Dit zijn de fasen die iemand doorloopt bij het maken van een tekst of presentatie. De fasen geven kinderen grip op hun taak.

- oriëntatiefase: zich alle bouwstenen eigen maken (les 1 t/m 9)
- opdrachtfase: de criteria van het eindproduct verhelderen (les 10)
- schrijffase: zelf aan de slag gaan (les 10)
- revisiefase: bespreken en herschrijven (les 11)
- publicatiefase: verzorgen en presenteren (les 12 en 13)

Aan de wieltjes zie je in welke groepen het thema aangeboden kan worden.

COMBINATIEGROEPEN

Staal is opgebouwd uit thema's die je in wisselende volgorde kunt inzetten. Met uitzondering van de eerste twee thema's van groep 4 kun je alle thema's gebruiken in meerdere jaargroepen. In combinatiegroepen kun je dus dezelfde taalles geven aan beide groepen tegelijk. Kies het éne jaar vier thema's uit beide jaargroepen en geef de andere vier het jaar erop. Je kunt thema's ook inhoudelijk wisselen, als dat beter past in jouw programma.

Differentiatie

Er zit niveaudifferentiatie in *Staal taal*. Dat gebeurt op een vanzelfsprekende manier. Alle kinderen werken aan dezelfde opdrachten. Omdat de opdrachten in stappen opbouwen en kinderen veel samen overleggen, kan ieder kind een antwoord geven op zijn of haar eigen niveau. Jij daagt hen uit om met het materiaal steeds een stapje verder te komen. Uniek aan *Staal* is dat het plusmateriaal beschikbaar is voor alle kinderen. Gewoon in hetzelfde magazine en werkboek.

TEMPO

De Sterke Staaltjes bieden speelse tempodifferentiatie – tijdens de les of in de weektaak.

NIVEAU

De lessen woordenschat en taalbeschouwing kennen bovendien niveaudifferentiatie met extra doelwoorden, een verdiepend of verbredend taaldoel en plusopdrachten in het werkboek. Een mooie uitdaging als je de basis goed en vlot hebt afgerond.

les 1 – plus
Wilde woonplaats
woordenschat
PLUSWOORDEN week 1

1 Kijk naar de cartoon hierboven. Welke pluswoorden passen erbij? *Kruis aan.*

☐ de amfibie	☐ de natuurliefhebber
☐ gelijktijdig	☐ ongestoord
☐ klam	☐ overwinteren
☐ de massa	☐ de tocht
☐ massaal	☐ vochtig

b Een pad is een amfibie. Lees de uitleg van het woord en de zin in de bron. Welke kenmerken heeft een amfibie?

1 _____

2 _____

3 _____

2 Welke betekenis hoort erbij? *Verbind.*

gelijktijdig	niet onderbroken worden
de natuurliefhebber	een reis, een wandeling of rit
ongestoord	op hetzelfde moment
overwinteren	iemand die graag in de natuur is en ervan houdt
de tocht	op een plek de winter doorbrengen

3 Massaal is een groot aantal of een heleboel van iets. Welk woord betekent ongeveer hetzelfde?

Wat betekent massaal precies?

b Vochtig is een beetje nat. Welk woord betekent ongeveer hetzelfde?

Wat betekent vochtig precies?

c Bedenk met een van deze vier woorden een zin.

_____

_____

4 Vul een pluswoord in. Je mag een woord twee keer gebruiken.

De _____ lag nog lekker te slapen, toen hij uit zijn bed werd gebeld. 'Tring tring ... opstaan! De padden zijn klaar met _____.'

Ze zijn _____ uit hun winterslaap gekomen. Je moet ze helpen met oversteken, zodat ze veilig aan hun _____ kunnen beginnen.'

'Jammer ... Ik lag net zo lekker', dacht de _____ 'Een hele winter _____ een winterslaap houden. Dat lijkt me ideaal!'

5 Vul een pluswoord in. Los daarna de raadsels op. Welk dier kan dit gezegd hebben?

1 Ik _____ in het zuiden en kom in de lente weer terug. Ik ben een _____.

2 Ssst ... Stil! Ik wil _____ een winterslaap houden. Ik ben een _____.

de amfibie
diersoort die in het water en op het land leeft
Amfibieën zijn koudbloedig en hebben vaak een kale, gladde huid.

gelijktijdig
op hetzelfde moment
De twee egels kwamen gelijktijdig uit hun winterslaap.

klam
een beetje nat, warm en een beetje plakkerig
Ik zag een ringlang en kreeg meteen klamme handen.

de massa
een groot aantal mensen of een heleboel van iets
De grote massa's ringlangens zijn ontstaan door de warmere zomers.

massaal
met heel veel tegelijk
In de herfst trekken vogels massaal naar het zuiden.

de natuurliefhebber
iemand die graag in de natuur is en ervan houdt
De natuurliefhebber runde het afaal in het bos op.

ongestoord
niet onderbroken worden, niemand stoort je
's Nachts jagen nachtdieren ongestoord op hun prooi.

overwinteren
op een plek de winter doorbrengen
Veel vogels trekken weg en overwinteren in het zonnige zuiden.

de tocht
een reis, een wandeling of rit
Op zijn tocht door de wijk roofde de vos een kip uit een tuin.

vochtig
een beetje nat
Als het mist, is het gras vaak vochtig.

1.200 extra pluswoorden voor een uitgebreide woordenschat

Beoordeling en toets

De kinderen weten vanaf het begin aan welke criteria hun eindproduct moet voldoen. Dus weet jij ook precies waar je op moet letten. Met de beoordelingsformulieren registreer je dan ook eenvoudig de vorderingen van alle taalproducten. Per presentatie of publicatie (dus per thema) kies je vooraf een klein groepje kinderen dat je op deze punten extra observeert. Gedurende het jaar komt iedereen aan de beurt.

Het is mogelijk om in week 4 een woordenschattoets af te nemen. Deze facultatieve toets kunnen de kinderen zowel digitaal als op papier maken.

De woordenschattoets is facultatief.

Materialen

KLEURRIJKE MAGAZINES

Met *Staal* werk je met aantrekkelijk vormgegeven magazines die de kinderen het thema in trekken.

ALTIJD ACTUEEL

Als een thema in de loop van de tijd verouderd raakt, hoeft er slechts één magazine te worden vervangen.

WERKBOEK

Het werkboek is een omkeerboek waarin twee thema's zitten. De rustige vormgeving is overzichtelijk voor de kinderen. Achter in het werkboek staan alle plusopdrachten.

HANDLEIDING

In de handleiding staan de pagina's uit het magazine en werkboek afgebeeld. Je hebt het lesverloop en de korte, actiegerichte aanwijzingen bij de les zo altijd bij de hand.

Voor de kinderen, per thema:

- magazine met alle bronnen
- werkboek inclusief plusopdrachten
- oefensoftware woordenschat

Voor de leerkracht, per thema:

- handleiding
- digibordsoftware taal, met digitaal 'antwoordenboek'

DIGIBORDSOFTWARE

Met de digibordsoftware volg je eenvoudig alle instructiefasen uit de handleiding. Heldere navigatie biedt structuur en houvast. De software is verrijkt met aansprekend filmmateriaal:

- Korte **animatiefilms** bij de doelwoorden.
  - ondersteuning bij semantiseren
  - met beeld, geluid en een contextzin
- Op vaste momenten komen de gewaardeerde Zo zit het-**instructiefilms** terug.
  - Ze zijn opgenomen met professionele acteurs.
  - Hardop denkend laten zij zien hoe je een taaltaak kunt aanpakken.

In de digibordsoftware zijn er handige tools aanwezig, waaronder de nakijkhulp in les 11. Als de kinderen inhoudelijk het eindproduct af hebben, kan er via het digibord een instructie opgeroepen worden om te controleren op spelling-grammatica die in dit blok is geleerd.

OEFENSOFTWARE WOORDENSCHAT

Naast de woordenschatlessen uit het werkboek kan elk kind oefenen op het digitale platform Bingel.

- Bingel heeft een volledig adaptief aanbod voor de themawoorden.
- Alle opdrachten passen in de context van het thema.
- Er zijn extra taken voor de pluswoorden.

Handleiding

Voorbeeld groep 7 (les schrijven)

Uit: thema hersenen

- Lesdoelen en materialen staan in een compact overzicht.

- Elke les begint met een tip voor een originele introductie.

- Inzicht in samenhang met andere lessen en de relatie tot het eindproduct.

- De pagina's uit het magazine en werkboek staan in de handleiding. Zo heb je het complete overzicht van het materiaal bij de hand.

LES 5 | IEDEREEN CREA | SCHRIJVEN

LESINFO

LESDOEL
De kinderen oefenen het maken van een mindmap.

MATERIAAL

- magazine (blz. 16-17)
- werkboek (blz. 8-9)
- digibordssoftware les 5

LESDUUR
40 minuten

5-FASENMODEL

Oriëntatie
In deze les gaan de kinderen informatie over de hersenen ordenen in een mindmap. De mindmap vullen ze in week 2 steeds verder aan. De mindmap gebruiken ze vanaf les 10 als basis voor de opdrachten die ze gaan maken voor het Hersenspel.

INTRODUCTIE ⌚ 05 min

- 1 Herhaal hoe je een woordspun maakt (associëren bij een woord). Vertel daarna hoe je een mindmap maakt (uitgebreider associëren bij een woord/onderwerp, de associaties groeperen per deelonderwerp, kleuren en eventueel plaatjes gebruiken). Benadruk de verschillen tussen een woordspun en een mindmap.
- 2 Vertel de kinderen wat ze gaan doen: een mindmap maken over hersenen. De informatie die ze in deze mindmap opnemen, gaan ze gebruiken voor de opdrachten voor het Hersenspel vanaf les 10.

INSTRUCTIE | BEGELEID OEFENEN ⌚ 10 min

- 1 Lees samen Zo zit het en bekijk het Zo zit het-filmpje. Bespreek wat opvalt in het filmpje. Bijvoorbeeld dat je aan de tak van een mindmap weer kleinere takken kunt maken. In dit filmpje zijn in de mindmap geen kleuren gebruikt, vertel dat de kinderen dat zelf wel gaan doen.
- 2 De kinderen maken Probeer het.
- 3 Voor een goede mindmap is het belangrijk dat je informatie groepeerd. Zo krijg je overzicht. Verwijs weer naar het filmpje, waarin dit duidelijk gebeurt voor de linker- en rechterhersenhelft. Tijdens het maken van een mindmap krijg je vaak ideeën welke kanten je op kunt met je onderwerp. Begin dus in potlood, zodat je makkelijk aanpassingen kunt doen.

20

⌚ 40 MIN

ZELFSTANDIG WERKEN   **VERLENGDE INSTRUCTIE**   **REFLECTIE**

blz. 16-17

schrijven

Mindmap bij opdracht 1

```

    graph LR
      W[weetjes] --- H((HERSENEN))
      G[geheugen] --- H
      B[breinbrekers] --- H
  
```

- In één oogopslag het complete lesverloop.

ZELFSTANDIG WERKEN ⌚ 20 min

1 De kinderen maken zelfstandig de opdracht. Daag de kinderen uit om de mindmap zo uitgebreid mogelijk te maken en zoveel mogelijk woorden van de week te gebruiken.

VERLENGDE INSTRUCTIE

1 Help kinderen die de opdracht niet zelfstandig kunnen maken aan de instructietafel. Zeg bijvoorbeeld: *We zouden bij Weetjes een tak kunnen maken met alle synoniemen die we kennen van hersenen, wie weet synoniemen voor hersenen?* Doe voor hoe je een tak met 'synoniemen voor hersenen' maakt en daaraan een takje met bijvoorbeeld 'brein, grijze massa, verstand'. Of: *Welke drie dingen vormen samen het centraal zenuwstelsel?* Maak een tak 'centraal zenuwstelsel' aan de tak Weetjes. Teken daaraan weer een takje met 'de hersenstam, het ruggenmerg, de hersenen'.

REFLECTIE ⌚ 05 min

1 Bespreek Kijk terug.
 2 De mindmap waarmee de kinderen vandaag gestart zijn, vullen ze de komende week steeds verder aan. Die vormt een handig overzicht voor de opdrachten die ze gaan bedenken voor het Hersenspel vanaf les 10.

- Differentiatie in de vorm van verlengde instructie staat in de handleiding.

Magazine en werkboek

Voorbeeld groep 7 (les schrijven)

Uit: thema hersenen, les 5 schrijven

- Het magazine bevat alle bronnen.

- Duidelijke navigatie met nummers die matchen met het werkboek.

- Zo zit het beschrijft bij iedere les de kerninstructie bij het lesonderdeel.

- Bij Probeer het oefenen de kinderen begeleid of ze de instructie goed hebben begrepen.

17 Iedereen creatief
Denk je bij 'creatief' aan knippen en plakken en is dat niks voor jou? Lees dan maar snel door, want jij bent supercreatief. Ook zonder lijn en schaar.

18 Wat is creatief?
Eenvoudige vraag, lastig antwoord. Het heeft te maken met problemen oplossen. Maar een probleem oplossen alleen is niet genoeg. Stel dat je naar de overkant van de sloot wilt: het probleem. Naast je ligt een lange plank. Je legt de plank over de sloot en loopt naar de overkant: de oplossing. Je hebt het probleem opgelost, maar nee, erg creatief is het niet. Creatief ben je pas als je het probleem op een **originale** manier oplost. Zo bijvoorbeeld:

19 Voetbaltruc
Soms ben je creatief als je helemaal geen probleem oplost, maar gewoon iets origineels bedenkt. Een spannend verhaal, een nieuwe voetbaltruc of een robohand om in je neus te peuteren. Wat we wel weten over creativiteit: het gebeurt in de **rechterhelft** van je hersenen. En het mooie is: iedereen kan creatief zijn. Het is met creativiteit net als met de meeste andere dingen: veel doen is er beter in worden! Brainstormen en een mindmap maken zijn manieren om je creatieve brein in beweging te krijgen.

les 5 Iedereen creatief

1
In les 10 ga je quizvragen maken voor het spel. Daarvoor heb je zo veel mogelijk informatie nodig over de hersenen. Die informatie staat overal in het magazine. Jij gaat die informatie ordenen in een mindmap.
Om je op weg te helpen is het begin van de mindmap al gemaakt. Gebruik de drie takken die al getekend zijn en maak er meer takken bij.
Je mag ook dingen gebruiken die je al wist of die je zelf opzoekt. Het is jouw mindmap. Je mag erin zetten wat jij wilt!

Zo zit het
Je maakt een mindmap over hersenen. Je leert hoe je informatie kunt ordenen.
• Je schrijft in de mindmap wat je weet over de hersenen.
• Je vult je mindmap na elke les aan.

Probeer het
Wat weet je over creativiteit? Maak er een mini-mindmap mee.

Kijk terug
Heb je al ideeën voor quizvragen? Schrijf ze hier kort op zodat je ze niet vergeet!

8

20 Oefenen in creatiever worden

WAT ZIE JE?

Kijk een tijdje naar het plaatje hieronder. Wat zie je? Alleen vlekken? Eén ding? Meer dingen?

(Vergeet niet om je boek om te draaien en het plaatje ook ondersteboven te bekijken.)

BUITEN DE KADERS DENKEN ...

Trek zonder je potlood van het papier te halen maximaal vier rechte lijnen. Raak alle punten!

ASSOCIËREN

muts – koud – sneeuw – kerst – kalkoen – dierenboerderij
Wat hebben deze woorden met elkaar te maken? Alles en niks. Het rijtje is gemaakt door te associëren: je leest een woord en schrijft het eerste woord op waar je dan aan denkt.

Bijvoorbeeld: muts – koud. Daarna denk je misschien: ha! Sneeuw!
Op die manier maak je een **associatieketting**.

Probeer zelf:

zaterdag – _____ –

_____ – _____ –

_____ – _____ –

VREEMDE VRAAG?

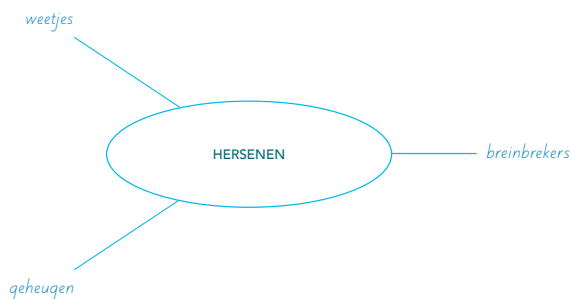
Bedenk drie redenen waarom een leeuw jaloers zou kunnen zijn op een vlieg.

- Kinderen kunnen zelf aan de slag gaan met teksten en beelden.

schrijven

Mindmap bij opdracht 1

- Voldoende ruimte voor de kinderen om met grafische modellen aan de slag te gaan.

- Bij Kijk terug reflecteren kinderen kort op wat ze hebben geleerd.

Handleiding

Voorbeeld groep 7 (les tekstbegrip)

Uit: thema hersenen

- De essentie van de tekst is kort samengevat.

- Praktische aanwijzingen helpen de kinderen met verdiepend lezen.

- Inzicht in samenhang met andere lessen en taalverschijnselen uit het thema.

LES 3 | OP DE TAST | TEKSTBEGRIP

LESINFO

ESSENTIE VAN DE TEKST
In deze tekst beschrijft illusionist Victor Mids, bekend van het tv-programma Mindf*ck, hoe de tastzin werkt (een van de zintuigen). Hij legt vervolgens uit hoe je de tastzin in de war kunt brengen. Dat doet hij aan de hand van drie experimenten.

LESDOEL
De kinderen lezen een tekst over experimenten met de tastzin en leren hoe je zo je eigen hersenen even in de war kunt brengen.

MATERIAAL

- magazine (blz. 12-13)
- werkboek (blz. 6)
- digibordssoftware les 3
- optioneel: het boek *MINDF*CK next level* van Victor Mids en Oscar Verpoort.

LESDUUR
40 minuten

KERN VAN TEKSTBEGRIP

- Lees de tekst zelf voor.
- Check daarna of de kinderen de tekst in grote lijnen begrepen hebben.
- De kinderen maken opdracht 1 zelfstandig. Bespreek kort de verschillende antwoorden.
- De kinderen maken opdracht 2, 3 en 4 in tweetallen. Volg per opdracht wat de kinderen met elkaar bespreken. Help ze eventueel op weg wanneer hun gesprek stopt.
- Stimuleer het gesprek over de tekst. Het hoofddoel is: samen de tekst onderzoeken, erover nadenken en tot een dieper begrip komen. Niet de opdrachten, maar de tekst staat centraal.

5-FASEMODEL
Oriëntatie
De experimenten die de kinderen in deze tekst lezen kunnen ze gebruiken voor de opdrachten die ze gaan maken voor het Hersenspel.

INTRODUCTIE | INSTRUCTIE

omslag boek
MINDF*CK next level, van Victor Mids en Oscar Verpoort

Zo zit het

Zo zit het
Je leest een tekst over illusies.
Je leert hoe je een experiment uitvoert.
Je leest de instructie goed door.
Je legt de instructie duidelijk uit.
Je bespreekt het experiment na.

INTRODUCTIE | INSTRUCTIE

05 min

VOORBEREIDING
Zet alvast een YouTube-filmpje klaar op het digibord. Gebruik op YouTube de zoektermen 'Victor Mids' en 'optische illusies mindf*ck oudejaarspecial'.

- 1 Bekijk een kort fragment van het YouTube-filmpje waarin Victor Mids een truc of experiment doet en de illusie uitlegt.
- 2 Laat het boekomslag zien op het digibord of in het echt. Vertel de kinderen dat de tekst uit dit boek komt. Wellicht kennen ze Victor als illusionist van tv.
- 3 Bespreek Zo zit het. Vertel dat er in de tekst drie experimenten worden uitgelegd. Het is niet de bedoeling dat ze de experimenten tijdens het voorlezen al uitvoeren. Dat doen ze bij de opdrachten.

BESPREKING VAN DE TEKST

REFLECTIE

ANTWOORDSUGGESTIES

Opdracht 1 We hebben vijf zintuigen: zien (r. 1), horen (r. 2), proeven (r. 2), ruiken (r. 2), voelen (r. 4). Voelen doe je dus met je tastzin.

Opdracht 2 Een illusionist maakt shows waarin mensen illusies beleven: dingen denken te zien die er niet zijn. Dus als je weet hoe je iemands hersenen in de war kunt brengen (iemand een illusie kunt laten krijgen), kun je daarmee leuke grappen/trucs bedenken.

Opdracht 3

Experiment 1: Linker handpalm 1 tegen rechter handpalm 2. Wijsvingers omhoog, rest in elkaar vouwen. Andere duim en wijsvinger over staande wijsvingers wrijven.

Experiment 2: Persoon 1 achter 2. 1 legt wijsvinger op eigen neus en andere wijsvinger op neus 2. Ogen dicht, beide wijsvingers tegelijk rustig op en neer strijken.

Experiment 3: Persoon 1 drukt muntje 15 sec. tegen voorhoofd van 2. Laat los, muntje blijft plakken. Persoon 2 frons, muntje valt. Tweede keer: hetzelfde, nu met ogen dicht! Persoon 2 frons, muntje valt niet.

Opdracht 4 Wijs de kinderen op het gebruik van *signaalwoorden* in de tekst. Hiermee kunnen ze hun uitleg duidelijk maken (r. 25: ontstaat *doordat*..., r. 26: *enerzijds*, r. 29: *anderzijds*, r. 43: *net zoals bij*... r. 71: *dat komt doordat*).

Experiment 1: Het verdoofde gevoel ontstaat doordat je brein twee informatiestromen ontvangt die niet met elkaar kloppen (informatie uit de strijkende vingers en informatie over de aanraking, maar die komt maar van één vinger i.p.v. twee). Gat in informatieverwerking.

Experiment 2: Brein krijgt verschillende informatie binnen: aanraking eigen neus en gevoel van een neus verderop. Combinatie van die signalen geeft het gevoel dat je een lange neus hebt.

Experiment 3: Door het harde drukken vindt adaptatie plaats (soort gewenning). Je wordt minder gevoelig.

BESPREKING VAN DE TEKST

10 min

- 1 Toon de tekst op het digibord. Bespreek samen de tekst aan de hand van de opdrachten. De opdrachten zijn geen doel, maar een middel om de tekst steeds beter te begrijpen. Gebruik hierbij de antwoordsuggesties. Het doel van de bespreking is dat de kinderen hun inzichten over de tekst met elkaar uitwisselen.

REFLECTIE

05 min

- 1 Bespreek Kijk terug.
- 2 Zijn er woorden uit de woordenschatles in de tekst aan bod gekomen? Laat de kinderen die dan aanwijzen: ruggenmerg (r. 6), brein (r. 7 e.v.), informatieverwerking (r. 10).
- 3 Laat het omslag van het boek zien op het digibord of in het echt. Sluit af met de vraag: *Ben je nieuwsgierig geworden naar de rest van het boek? Waarom wel of niet?*

- Leesplezier voorop! Met deze handreikingen voor de nabespreking doorziet iedereen de grapjes, de boodschappen tussen de regels of de bijzondere stijl van de schrijver.

Magazine en werkboek

Voorbeeld groep 7 (les tekstbegrip)

Uit: thema hersenen, les 3 tekstbegrip

- Aansprekende, rijke teksten uit bestaande bronnen.

- Regelnummers geven houvast bij lezen, herlezen en terugzoeken voor de opdrachten.

- Samen nadenken over de betekenis van een verhaal.

16 Op de tast

Zet je handen op het verkeerde been

Weleens naar Mindf*ck gekeken? Dan weet je dat Victor Mids heel veel weet over de hersenen: hoe ze werken én hoe je ze voor de gek kunt houden. Het mooie is: hij wil het jou ook leren. Lees maar!

Zoals je ogen de wereld zien of je oren de wereld horen, je tong dingen proeft en je neus ruikt, zo kunnen de zenuwuiteinden op je huid de wereld voelen. Van die zenuwuiteinden, bijvoorbeeld die in de toppen van je vingers, lopen talloze kleine kabeltjes (je zenuwbanen) via je ruggenmerg naar je brein. Op die manier verzamel je informatie over de vorm, structuur of temperatuur van voorwerpen. Het goede nieuws voor illusionisten is dat, net als bij alle andere zintuigen, de informatieverwerking bij je tastzin weleens in de knoop raakt. En dat ga je nu zelf ervaren.

EXPERIMENT 1: DE VERDOOFDE VINGER

Begin door de handpalm van je linkerhand op de handpalm van de rechterhand van een proefpersoon te leggen. Laat alleen jullie wijsvingers omhoog staan en vouw de rest van jullie vingers in elkaar. Strijk nu met de duim en wijsvinger van je vrije hand langzaam heen en weer over de twee omhoog staande wijsvingers. Hoe voelt dat? Waarschijnlijk heel raar. Als het goed is lijkt het net alsof er één vinger verdoofd is. Laat je proefpersoon het ook

maar eens proberen. Hij zal vanuit zijn perspectief dezelfde ervaring hebben. Het verdoofde gevoel ontstaat doordat je brein twee informatiestromen ontvangt die niet met elkaar vallen te rijmen. Enerzijds ontvang je de informatie uit de strijkende vingers. Die voelen dat ze over twee vingers aan het strijken zijn. Maar anderzijds ontvang je ook informatie over de aanraking en die komt maar van één vinger. Er zit dus een 'gat' tussen de twee stromen informatie die je brein moet verwerken, en aangezien je wel een tweede vinger voelt maar van die vinger geen aanrakingssignaal binnenkrijgt, denkt je brein dat die vinger dan wel verdoofd zal zijn.

EXPERIMENT 2: DE LANGE NEUS

Vraag je proefpersoon er weer bij en ga pal achter hem staan. Leg één wijsvinger op je eigen neus en je andere wijsvinger op de neus van je proefpersoon. Sluit nu je ogen en strijk met je beide wijsvingers tegelijkertijd rustig op en neer. Je zult al snel een vreemd gevoel ervaren, namelijk dat je zelf over een onwils lange neus beschikt! Net zoals bij het eerste experiment krijgt je brein ook hier weer verschillende en verwarrende informatie binnen: zowel de aanraking van je eigen neus als het gevoel van een neus verderop aan de top van je andere wijsvinger. De combinatie van die signalen geeft het bizarre gevoel dat je een gigantisch lange neus hebt.

les 3 Op de tast tekstbegrip

Zo zit het

Je leest een tekst over illusies. Je leert hoe je een experiment uitvoert.

- Je leest de instructie goed door.
- Je legt de instructie duidelijk uit.
- Je bespreekt het experiment na.

1 Geef in de tekst aan welke zintuigen worden genoemd.

2 Waarom is het goed nieuws voor illusionisten dat de informatieverwerking bij je tastzin weleens in de knoop raakt?

3 Kies samen met je maatje twee van de drie experimenten uit die jullie willen proberen. Beslis wie van welk experiment de leider is.

a Schrijf 'jouw' experiment in steekwoorden op.

b Leg aan je maatje uit hoe jullie het experiment gaan doen. Doe samen het experiment. Wissel daarna.

4 Leg aan je maatje uit hoe het experiment werkte.

a Bespreek welk gevoel jullie bij de experimenten hadden. Is dit hetzelfde gevoel dat in de tekst beschreven wordt? Zo niet, schrijf op hoe jij denkt dat de tekst beter kan.

Kijk terug

Denk je nu anders over illusionisten, zoals Victor Mids?
Ja | Nee, want _____

Schooltaal

het experiment	de proef om iets te onderzoeken
----------------	---------------------------------

12

Uit: MINDFUCK: The Next Level, 102 nieuwe illusies & experimenten, door Victor Mids en Oscar Verpeert

EXPERIMENT 3: HET GEFOPTE VOORHOOFD

Natuurlijk kun je met tastzinillusies niet alleen je eigen zenuwbanen beetnemen, je kunt ze ook gebruiken om anderen iets magisch te laten ervaren. Bijvoorbeeld hoe het is als een munt die op je voorhoofd wordt gedrukt, in één keer verdwijnt. Druk daarvoor een muntje (van bijvoorbeeld twintig cent) zo'n 15 seconden lang tegen het voorhoofd van je toeschouwer. Zodra je loslaat blijft het muntje als het goed is plakken en kan je toeschouwer het muntje van zijn voorhoofd laten vallen door z'n wenkbrauwen te fronsen. En dat is ook precies wat hij mag doen.

Nadat hem dit is gelukt zeg je: 'Oké, heel goed. Dit gaan we nog een keer doen.' Pak het muntje tussen duim en wijsvinger en beweeg het opnieuw richting zijn voorhoofd. Maar wanneer je hand boven zijn ogen komt en het muntje uit zijn zicht is, stop je het stiekem in je handpalm en druk je in plaats daarvan heel stevig met je duim tegen zijn voorhoofd. Houd dit weer zo'n 15 seconden vol. Voor je toeschouwer zal het aanvoelen alsof je wederom een munt tegen zijn voorhoofd drukt. Dat komt doordat er door het

harde drukken iets plaatsvindt wat 'adaptatie' heet. Dat werkt als volgt. Zodra je proefpersoon de duim voelt, sturen de tastreceptoren op zijn voorhoofd signalen naar zijn brein. Maar al snel worden de receptoren moe en zwakken de signalen die ze doorgeven af. Adaptatie is een nuttige manier van het brein om energie te besparen, maar het resultaat bij dit experiment is dat het voorhoofd tijdelijk minder gevoelig is geworden. Hierdoor is het voor je proefpersoon bijna onmogelijk om op te merken dat de munt er eigenlijk niet meer zit.

Je doet natuurlijk alsof je van niks weet en zegt: 'Oké, laat de munt maar weer vallen door je wenkbrauwen te fronsen.' Je toeschouwer zal de gekste beken trekken om het denkbeeldige muntje van z'n voorhoofd te krijgen. Nadat je een aantal foto's van zijn gezicht hebt gemaakt, vraag je hem tot slot het muntje dan maar met zijn handen van zijn voorhoofd te halen. Het zal een tijdje duren voordat hij beseft dat zijn tastzin hem heeft bedrogen.

- Geïllustreerd met sprekend beeld.

- Opdrachten dagen uit om in de tekst te duiken om samen tot dieper tekstbegrip te komen.

- Steevast dezelfde opbouw: van eenvoudige leesopdrachten naar opdrachten die een beroep doen op de hogere denkvaardigheden.

- Kinderen zien het boekomslag afgebeeld, zodat thuis verder lezen laagdrempelig wordt.

STAAL

SPELLING & GRAMMATICA

Informatiebrochure

groep 3 tot en met 8

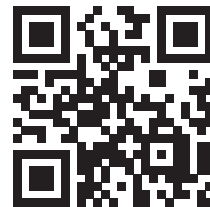
Een sterk staaltje

spelling en taal

Meer weten over *Staal* of een zichtzending bestellen?

Ga naar www.malmberg.nl/staal of scan de QR-code.

Contact

De Malmberg-methodespecialisten hebben ruime ervaring in het onderwijs en beantwoorden jouw vragen graag.

Bel (073) 628 87 22 of mail naar voorlichting.bao@malmberg.nl.

Inhoud

Dit is Staal spelling-grammatica	2	Bingel	15
Stapsgewijs naar zelfstandigheid	4	Handleiding	16
• Opfrissen	5	Voorbeeld groep 4, blok 8	16
• Instructie	5	Werkboek	18
• Oefendictiee	6	Voorbeeld groep 4, blok 8	18
• Nabespreking	6	Werkboek	20
• Zelfstandig werken	7	Voorbeeld groep 3	20
• Registratie	7		
Inhoud en Didactiek	8		
Structuur en didactiek	10		
Opbouw van een blok	10		
Opbouw van een les	10		
Spelling voor groep 3	12		
Differentiatie	13		
Aandacht voor elk kind	13		
Plusmateriaal	13		
Materialen	14		
Handleiding	14		
Werkboek	14		
Staalboek	14		
Posterset	15		
Letterkaarten	15		
Antwoordenboek	15		
Werkboek Plus	15		

Dit is Staal spelling-gram

‘Juf, dat is ook een colawoord!’

De nieuwe Staal spelling-grammatica is nog beter geworden. In deze beproefde methode met stevast goede resultaten, combineer je het effect van instructie met de kracht van eenduidigheid en herhaling. Samen werk je aan heldere doelen en álle kinderen doen mee.

De tweede editie blijft natuurlijk vertrouwd aanvoelen met de bewezen aanpak van José Schraven. Toch hebben we op basis van feedback van leerkrachten en vele observaties in de klas een aantal aanscherpingen en verbeteringen doorgevoerd. Zo zijn de spellingregels versterkt, is grammatica nóg zichtbaarder en voelt de les minder vol.

Vertrouwd:

- gebaseerd op de effectieve aanpak spellingonderwijs van José Schraven
- uitgebreid de tijd voor instructie
- steeds samen herhalen tijdens het opfrissen

Versterkt:

- Grammatica is zichtbaarder.
- Groep 4 is beter in balans.
- Leren is zichtbaar gemaakt.

NIEUW IN STAAL SPELLING-GRAMMATIC:

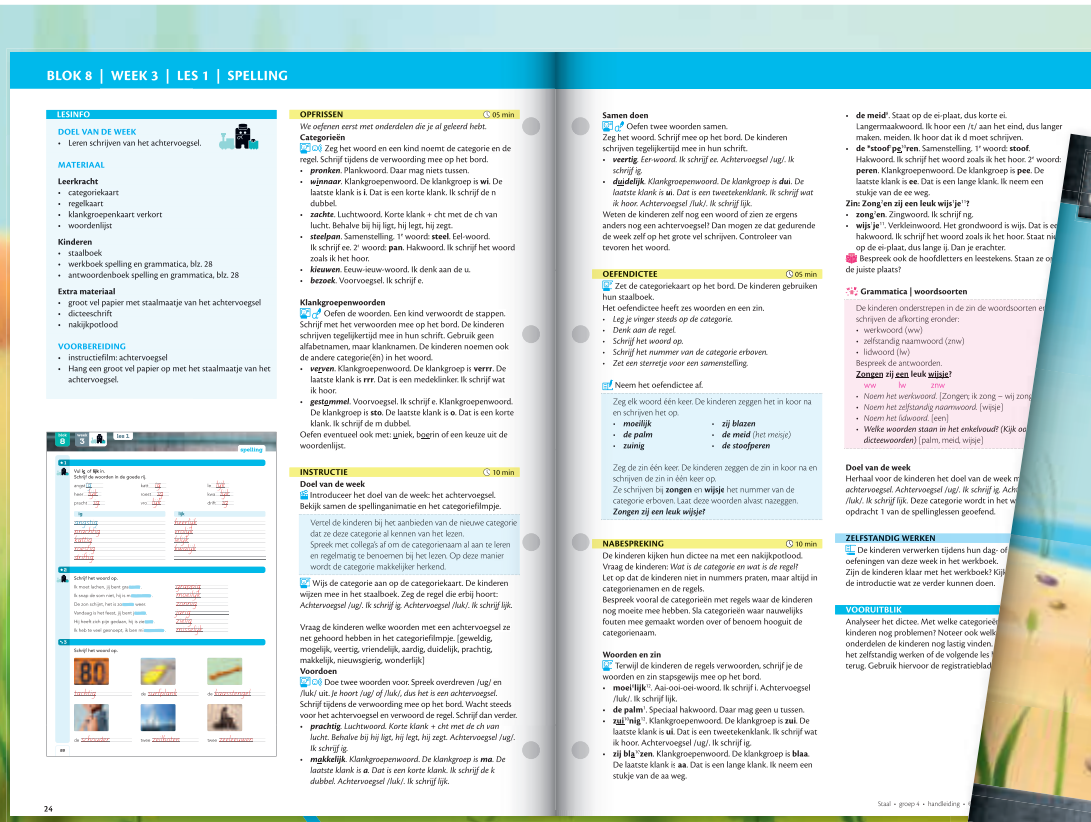
- Alle categorieën worden verhelderd met een filmpje.
- Een aantal spellingsregels zijn compacter geworden.
- Er is een nieuwe categorie toegevoegd: het leenwoord.
- Grammatica krijgt expliciete aandacht: meer zichtbaarheid in het werkboek en een extra opdracht in les 2 en 4.
- Met de vernieuwde handleiding zie je in één oogopslag welk onderdeel centraal staat: spelling, werkwoorden of grammatica.

- In het werkboek is het leren zichtbaar gemaakt. Vier keer per jaar kijken kinderen terug op de aangeboden doelen.
- De behulpzame Staalmaatjes zijn in een fris jasje gestoken.

“Spelling en grammatica leer je niet voor de spellingles, maar voor alle momenten waarop je schrijft. Staal ontwikkelt dit spellingsbewustzijn actief bij de kinderen.”

Stapsgewijs naar zelfstandigheid

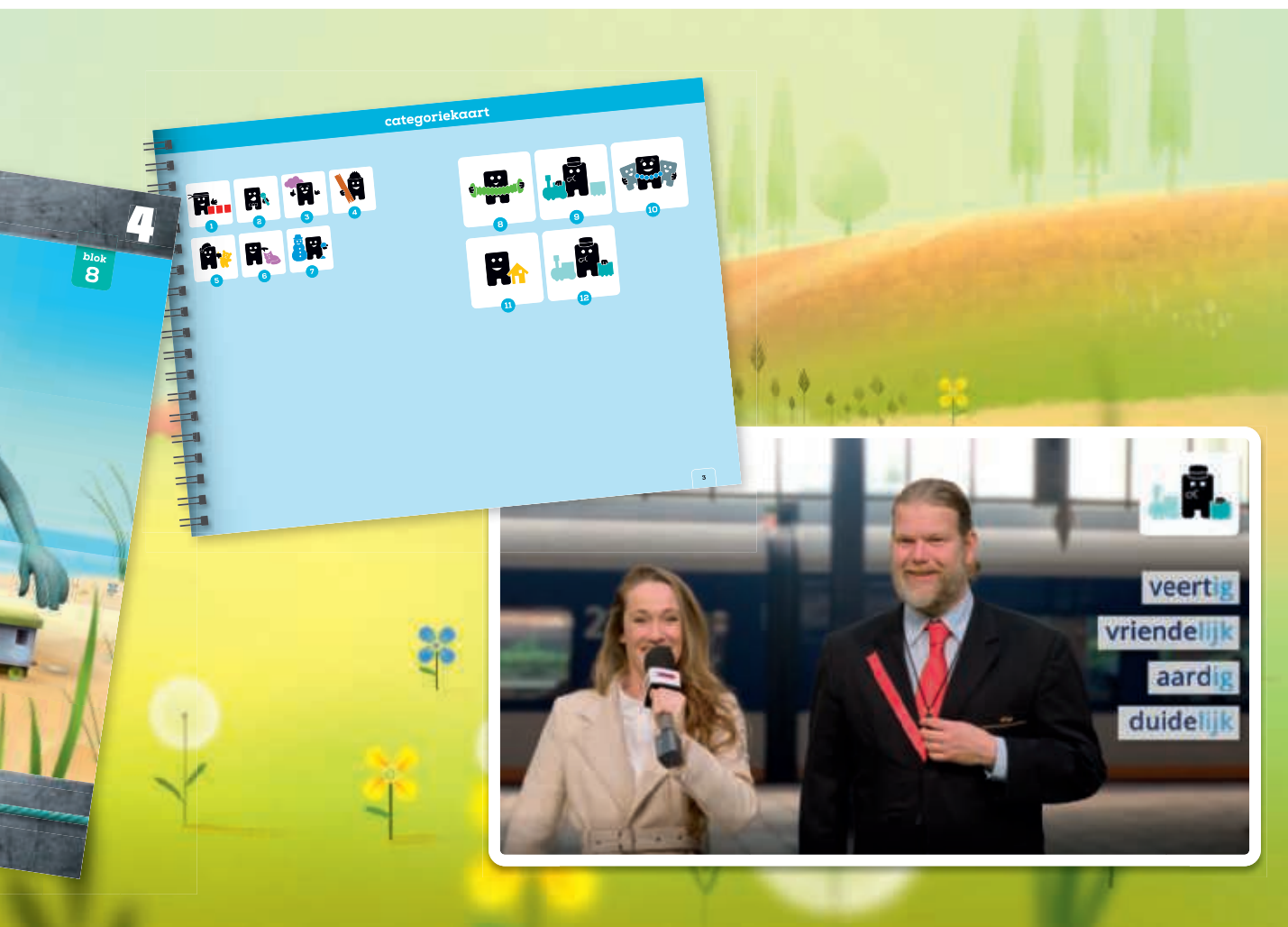

De herkenbare manier van werken is de grote kracht van *Staal spelling-grammatica*. Als leerkrachten spreek je allemaal dezelfde taal en hanteer je allemaal dezelfde aanpak. Omdat alle collega's op dezelfde manier lesgeven, voorkom je verwarring en leren de kinderen sneller.

De gestructureerde opbouw zorgt voor een vast ritme. Elke les, elke week en elk blok zijn zorgvuldig op dezelfde doordachte manier samengesteld. Dat maakt leren veilig en vertrouwd voor de kinderen.

Wanneer het tijd is voor spelling, weten de kinderen al precies wat ze nodig hebben: schrift, potlood, werkboek, staalboek. Alles staat al klaar en je verspilt geen waardevolle tijd aan organisatorische details.

Zo kunnen de kinderen zich volledig concentreren op de inhoud van spelling en grammatica. Samen ga je aan de slag. Met jouw aanwijzingen en gerichte feedback, doen alle kinderen actief mee en zetten ze stappen in hun spellingvaardigheden.

→ Opfrissen → Instructie →

Door categorieën, werkwoorden en grammaticaonderdelen vaak samen met de kinderen te herhalen, blijft hun kennis springlevend.

Daarom fris je aan het begin van elke spellingles de eerder geleerde spellingcategorieën en grammaticaonderdelen kort op.

Nu geef je de instructie bondig en krachtig. In de eerste les van de week introduceer je de nieuwe categorie. De animatie zorgt ervoor dat de kinderen het Staalmaatje leren kennen, het categoriefilmpje ondersteunt de uitleg van de categorie. Vervolgens wijs je de nieuwe categorie aan op de categoriekaart, doe je twee woorden voor en oefen je twee woorden samen.

De handleiding en de speciale leerkrachtfilms per categorie helpen jou om de instructie optimaal in de vingers te krijgen.

→ Oefendictee

Benieuwd of de kinderen het al snappen? Elke les doe je een kort oefendictee van zes woorden en een zin. In groep 7 en 8 zijn dat vier woorden en twee zinnen. De nieuwe categorie wordt gecombineerd met de al eerder aangeleerde categorieën. Alle aangeboden zinnen zijn kort en duidelijk.

→ Nabespreking

De kinderen kijken hun dictee na met een nakijkpotlood. Terwijl de kinderen de regels verwoorden, schrijf je de woorden en zin stapsgewijs mee op het bord.

Heeft nog niet iedereen het onder de knie? Geen enkel probleem! De volgende dag komen alle categorieën weer aan bod.

grammatica

• lidwoord
• zelfstandig naamwoord

grammatica

• zelfstandig naamw
• eigennamen

Staal | Groep 4 | Registratieblad spelling | blad 1 van 2

Vanaf blok, week: 1.1 1.2 1.3 4.3 2.1 2.2 2.3 3.1 3.2 5.3 3.3 4.1 4.1 4.1

Naam	score: aantal goed	10 klankgroepen												
		1. luidwoord	2. zighwoord	3. luidwoord van het versje	4. plakwoord	5. een-oor-eur-woord	6. ian-oi-oi-woord	7. eeur-leur-woord	8. langemaakwoord	9. langemaakwoord van het ene-b-rijtje	9. voorvoegsel	lange klank	korte klank	medellinker
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
14														
15														
16														
17														
18														
19														
20														
21														
22														
23														
24														
25														
26														
27														
28														
29														
30														

Staal | Registratiebladen spelling, leestekens en grammatica | © Malmberg 's Hertogenbosch

blok 8 week 2 extra oefenen

spelling | grammatica

1.1

Rara, wat is het?

Het is op het strand gemaakt.
Het heeft torens en een poort.
Het is een _____

Het gaat omhoog.
Het is geen berg.
Het is een klein _____

Het zijn zoete, rode vruchten.
Ze hebben een kroontje.
Het zijn _____

Het heeft vier wielen.
Je rijdt erin.
Het is een _____

1.2

Schrijf de woorden in de goede rij.

f _____ v _____

1.3

Is het gekleurde woord een **werkwoord**?
Zet een kruisje bij ja of nee.

Wij **rijden** naar het strand.   ja   nee
 Het is erg druk op de **weg**.
Zie jij een parkeerplaats?
 Ja, **daar** kun je staan.
 Mijn broertje **speelt** heerlijk in het zand.
Moeten we nu al naar huis?

43

→ Zelfstandig werken → Registratie

Tot slot zet je de kinderen aan het werk in het werkboek. Dan kunnen ze zelf gaan oefenen met de categorieën en grammaticaonderdelen. De opdrachten zijn volgens een vaste structuur opgebouwd:

- oefenen met de nieuwe categorie (isoleren)
- oefenen met de nieuwe én oude categorieën (generaliseren)
- oefenen met open vragen over de nieuwe en oude categorieën

Om tot hoge spellingresultaten met je klas te komen adviseren wij je om het dictee en werkboek dagelijks na te kijken met behulp van het registratieformulier. Jij en je duo-partner zien dan in één oogopslag welke categorieën de volgende dag tijdens het oprfrissen extra aandacht nodig hebben.

Inhoud en didactiek

Spelling en grammatica gecombineerd

In jouw lessen gaan spelling en grammatica hand in hand. Kennis van woordsoorten en zinsdelen helpt de kinderen om woorden goed te schrijven.

Daarom is elke derde les in de week een grammaticales, is grammatica een vast onderdeel van de toets en komt grammatica aan bod bij jouw nabespreking van het dagelijkse dictee.

Methodiek van José Schraven

Ook in *Staal* gebruik je de bewezen aanpak voor effectief spellingonderwijs, van José Schraven. In een notendop betekent dat: preventief, instructie, veel voordoen en elke dag herhalen! Dit alles geordend in slechts 35 categorieën als denkkader om de woorden goed te kunnen schrijven.

35 spellingcategorieën

Van groep 3 tot en met 8 behandel je in totaal 35 spellingcategorieën.

- Je behandelt één nieuwe categorie per week.
- Je herhaalt de oude categorieën.

Elke dag grammatica

Geen enkele methode biedt zoveel grammatica als *Staal*. Je herkent het onderdeel grammatica meteen aan de roze kaders.

Vanaf de tweede helft van groep 4 maken de kinderen bovendien een extra grammaticaoefening bij les 2 en 4.

Duidelijke werkwoordspelling

De werkwoorden komen in *Staal* al in groep 4 aan bod. Daar start je met de woordsoort 'werkwoord'.

Vanaf groep 6 ga je echt aan de slag met werkwoordspelling en vervoegingen met het werkwoordschema.

werkwoordschema

Is het een persoonsvorm?

- Nee → Ik denk aan de categoriekaart. → 📄
- Ja → Werkwoordschema

tegenwoordige tijd

ik, ...jij/je?	ik-vorm
jij/je, u, hij, zij, het	ik-vorm + t
wij, jullie, zij	hele werkwoord
gebiedende wijs	ik-vorm

verleden tijd | sterk

Ik denk aan de categoriekaart. → 📄

verleden tijd | zwak

ik, ...jij/je?	ik-vorm + te de
jij/je, u, hij, zij, het	ik-vorm + te de
wij, jullie, zij	ik-vorm + ten den

't | k | o | f | s | c | h | i | p | - | x

- 1 Ik neem het hele werkwoord en haal er -en af.
- 2 Staat de laatste letter in 't kofschip-x'?

ja → Ik schrijf ik-vorm + te(n)
nee → Ik schrijf ik-vorm + de(n)

Toegankelijke handleiding

De handleiding is jouw steun en toeverlaat bij elke les.

- Elke les is heel ruim in beeld.
- De spellingregels zijn bij alle aangeboden woorden uitgeschreven.
- Praktische tips vind je op de relevante plek in de instructie.
- Het onderscheid tussen de domeinen is duidelijk: spelling blauw, grammatica roze en werkwoorden groen.
- Elke les is voorzien van een terugblik op het doel van de week en een vooruitblik op de les van morgen.

Leren zichtbaar voor leerkracht en kind

Het leerproces van de kinderen en hun voortgang is expliciet zichtbaar in de hele methode. Voor het kind zelf én voor jou als leerkracht:

- Ruimte in het werkboek voor: 'dit ga ik herhalen' en voor: 'dit ga ik leren'.

Verbeteringen in Staal:

- Diverse categorieregels zijn aangescherpt.
  - De animaties zijn aangevuld met duidelijke filmpjes met extra uitleg over de instructie.
  - In groep 4 oefenen de kinderen alleen woorden met 1 of 2 categorieën.
  - Nieuwe categorie: het leenwoord.
-
- Kinderen kijken per 2 blokken terug, door smileys te kleuren. Samen bespreek je de voortgang.

Veel extra oefenmateriaal

- Elke les: één pagina verwerking in het werkboek.
- Elke week: extra oefeningen spelling en grammatica achter in het werkboek. Vanaf groep 6 ook extra pagina's voor werkwoordspelling.
- Doorlopend: adaptieve oefensoftware Bingel.

Structuur en didactiek

Het Staal-jaar bestaat uit:

- acht blokken van vier weken met nieuwe categorieën.
- twee blokken herhaling om de zomerdip te voorkomen.
- elke week vijf lessen: drie voor spelling, één les grammatica en één herhalingsles.

OPBOUW VAN EEN BLOK

Elk blok van vier weken heeft een herkenbare opbouw. Je behandelt nieuwe leerstof in de eerste drie weken. De toets doe je in week 3. En in week 4 herhaal je met de kinderen.

OPBOUW VAN EEN LES

Een spellingles duurt zo'n 35 minuten. Elke les, dus ook grammatica, bouw je op dezelfde manier op:

- opfrissen
- instructie
- oefendictee
- nabespreking
- zelfstandig werken.

Combinatiegroepen

Staal spelling-grammatica is weliswaar lineair opgebouwd, maar omdat je steeds herhaalt, op dezelfde manier, met dezelfde regels, kun je prima een spellingles aan twee groepen tegelijk te geven.

week 1	Les 1 Instructie nieuwe categorie	Les 2 Instructie	Les 3 Grammatica	Les 4 Instructie	Les 5 Uitlooples herhaling
week 2	Les 1 Instructie nieuwe categorie	Les 2 Instructie	Les 3 Grammatica	Les 4 Instructie	Les 5 Uitlooples herhaling
week 3	Les 1 Instructie nieuwe categorie	Les 2 Instructie	Les 3 Grammatica	Les 4 Toets spelling- grammatica	Les 5 Uitlooples herhaling
week 4	Les 1 Herhaling categorie week 1	Les 2 Herhaling categorie week 2	Les 3 Herhaling grammatica	Les 4 Herhaling categorie week 3	Les 5 Uitlooples herhaling

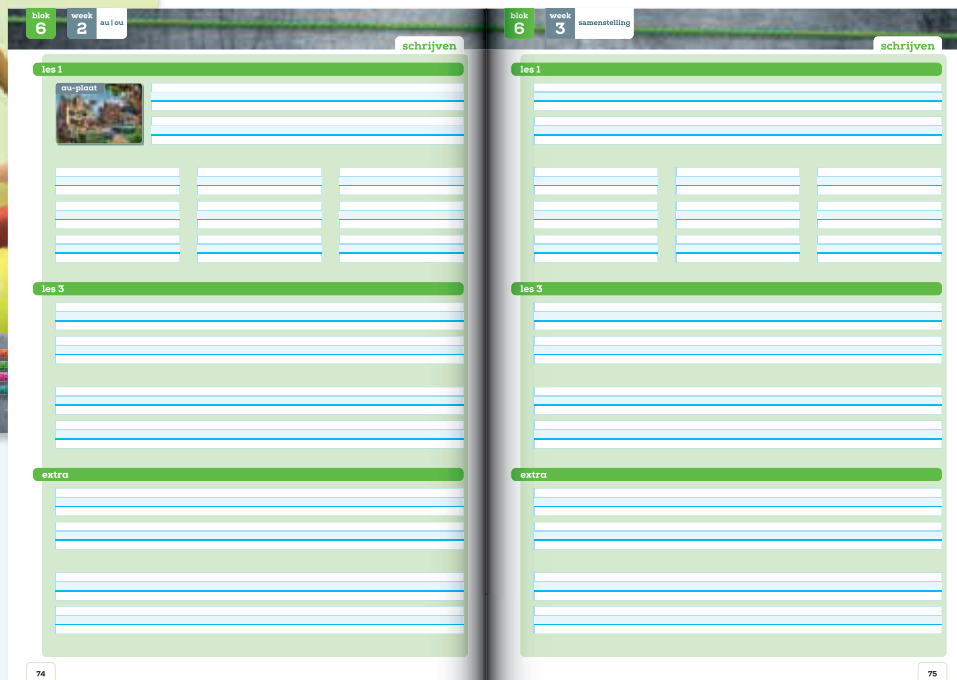
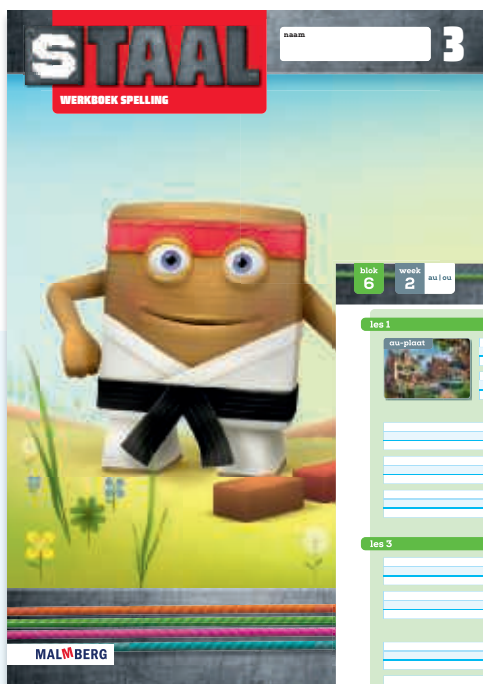
Toets

In de derde week doe je een toets met daarin onderdelen van werkwoordspelling en grammatica. De toets bevat woorden met eerder aangeleerde categorieën. De kinderen hebben dus voldoende kunnen oefenen, voordat een categorie in de toets komt. De nieuwe categorieën uit het blok komen één keer voor.

Herhaling

In de week na de toets ga je extra herhalen. In deze week besteed je aandacht aan de categorieën waar kinderen nog problemen mee hebben. Dat doe je op basis van je eigen analyses (o.a. met de registratieformulieren) en datgene wat de kinderen zelf hebben aangegeven achter in hun werkboek bij 'Terugkijken'.

SPELLING VOOR GROEP 3

Na de klankzuivere periode

Je begint na de klankzuivere periode als alle letters aangeleerd zijn, dus ongeveer in januari. Vanaf dat moment kun je de spelling uit de aanvankelijk leesmethode vervangen door die van *Staal*.

Opbouw in groep 3

Het programma voor groep 3 is overzichtelijk en compact.

- vier blokken van vier weken
- plus twee extra blokken herhaling
- elke week vier lessen van zo'n 40 minuten
- plus een extra herhalingsles van zo'n 25 minuten

En ook voor groep 3 bouw je elke les hetzelfde op: opfrissen, instructie, schrijven, oefendictee, nabespreking en zelfstandig werken.

Schrijven

Leren schrijven is best een uitdaging! Daarom ruim je in iedere spellingles vijf minuten in voor het leren schrijven van de nieuwe categorie. Niet als vervanging van de schrijfmethode die je in groep 3 gebruikt, maar ter ondersteuning van het leren spellen. Dit helpt de kinderen bij het aanleren van de categorie en geeft hun zelfvertrouwen.

Differentiatie

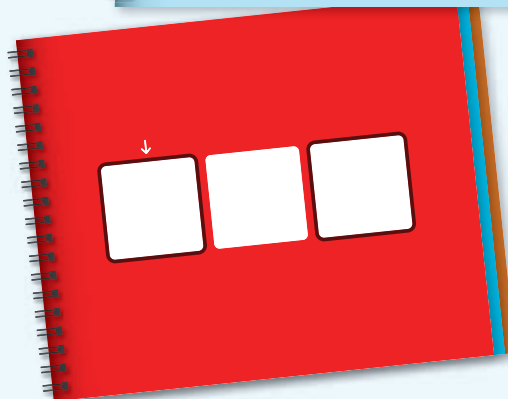
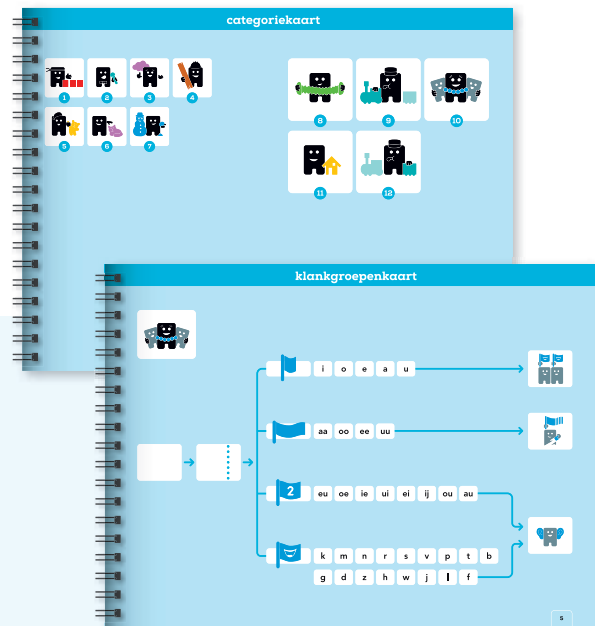
AANDACHT VOOR ELK KIND

In jouw klas weet je op basis van de dagelijkse analyse van de dictees snel genoeg wie wat extra hulp kan gebruiken.

Tijdens de les kunnen kinderen meer en minder visuele middelen gebruiken.

Staal spelling-grammatica biedt hiervoor:

- hakkaarten
- categoriekaart
- uitgebreide en verkorte klankgroepenkaart
- ei- en au-plaat (ondersteund met een rap!)

Bovendien zit in *Staal spelling-grammatica* voldoende aanbod om veel te herhalen:

- extra opfrissen en dictee op vrijdag
- extra (gericht) herhalen in week 4
- kinderen extra laten oefenen in het werkboek en/of met de oefensoftware.

PLUSMATERIAAL

De spellingvaardige kinderen zet je aan het werk met extra uitdagend werk in het werkboek Plus, vanaf groep 4. Op maandag en woensdag doen ze gewoon met de instructies en de les mee. Op de andere dagen gaan zij zelfstandig aan de slag in het reguliere werkboek en vervolgens in het werkboek Plus.

Materialen

Staal bestaat uit basismaterialen voor de uitvoering van het programma en extra materialen die je als leerkracht naar wens kunt inzetten.

HANDLEIDING

In de uitgebreide handleiding zie je in één oogopslag de doelen van de betreffende jaargroep, het lesverloop en alle instructies die daarbij horen. Alle pagina's uit het antwoordenboek staan erin afgebeeld.

WERKBOEK

Er zijn per jaargroep vier werkboeken voor groep 4 t/m 8, groep 3 heeft één werkboek. De verschillende opdrachten zijn visueel duidelijk te onderscheiden:

- Blauw is voor spelling.
- Groen is voor werkwoordspelling.
- Roze is voor grammatica.

STAALBOEK

In het staalboek vinden de kinderen handige hulpmiddelen: de categoriekaart, de klankgroepenkaart, de ei- en au-plaat en overzichten met alle woordsoorten, zinsdelen en leestekens.

Het staalboek van groep 3 en 4 bevat ook nog de hakkaarten. In het staalboek van groep 6, 7 en 8 is bovendien een werkwoordschema opgenomen.

POSTERSET

Om spelling visueel te ondersteunen, kun je de vertrouwde posters weer inzetten in de klas. Handig voor de transfer naar andere lessen.

LETTERKAARTEN

In groep 3 en 4 kun je het ordenen van de letters in lange klank, korte klank, tweetekenklank en medeklinkers oefenen met letterkaarten. Deze zitten in één doosje en gebruik je tijdens je instructie. De letterkaartjes in *Staal 2* zijn dezelfde als in *Staal 1*.

ANTWOORDENBOEK

Het antwoordenboek – vanaf groep 4 – is ingevuld, zodat de kinderen de opdrachten makkelijk zelf kunnen nakijken.

WERKBOEK PLUS

Er is een werkboek Plus vanaf begin groep 4.

bingel

Digibordsoftware voor de leerkracht

De digibord-applicatie helpt je bij het geven van goede en duidelijke instructie.

- Korte instructiefilms voor de leerkracht over hoe je een categorie uitlegt.
- Spellinganimaties per categorie om het Staalmaatje te introduceren.
- Categoriefilmpjes met uitleg voor de kinderen.
- Alle visueel ondersteunende materialen.
- Opdrachten uit het werkboek.

Oefensoftware voor de kinderen

Na de verwerking in het werkboek kunnen kinderen voor extra oefening gebruik maken van Bingel. Dit digitale platform werkt adaptief: kinderen krijgen nieuwe oefeningen op maat aangeboden.

- Kinderen starten al met Bingel in groep 3.
- Er is veel variatie in oefeningen – met duidelijke audio – voor de spelling van de onveranderlijke woorden, de werkwoorden en de grammatica.
- Als kinderen een fout maken in een bepaalde categorie, krijgen ze direct feedback met uitleg (foutenanalyse).
- Extra aanbod met oefeningen per categorie.

Het dashboard in Bingel vertelt jou als leerkracht aan de hand van de foutenanalyse welke kinderen nog problemen hebben met een bepaalde categorie. Zo kun je deze kinderen nogmaals de categorie uitleggen of bij het klassikaal opfrissen extra aandacht besteden aan deze categorie.

Handleiding

Voorbeeld groep 4, blok 8

- In één oogopslag zie je het complete lesverloop met aanwijzingen voor de instructies.

- Compact overzicht over lesdoelen en materialen.

- Opfrissen: twee onderdelen per dag.

- De pagina's uit het antwoordenboek zijn afgebeeld voor een compleet beeld van het aanbod.

- Stapsgewijs uitgewerkt: voordoen, samendoen en zelf doen.

BLOK 8 | WEEK 3 | LES 1 | SPELLING

LESINFO

DOEL VAN DE WEEK

- Leren schrijven van het achtervoegsel.

MATERIAAL

Leerkracht

- categoriekaart
- regelkaart
- klankgroepenkaart verkort
- woordenlijst

Kinderen

- staalboek
- werkboek spelling en grammatica, blz. 28
- antwoordenboek spelling en grammatica, blz. 28

Extra materiaal

- groot vel papier met staalmaatje van het achtervoegsel
- dicteeschrift
- nakijkpotlood

VOORBEREIDING

- instructiefilm: achtervoegsel
- Hang een groot vel papier op met het staalmaatje van het achtervoegsel.

OPFRISSEN

05 min

We oefenen eerst met onderdelen die je al geleerd hebt.

Categorieën

- pronken.** Plankwoord. Daar mag niets tussen.
- winnaar.** Klankgroepenwoord. De klankgroep is **wi**. De laatste klank is **i**. Dat is een korte klank. Ik schrijf de **n** dubbel.
- zachte.** Luchtwoord. Korte klank + cht met de **ch** van lucht. Behalve bij hij ligt, hij legt, hij zegt.
- steelpan.** Samenstelling. 1^e woord: **steel**. Eel-woord. Ik schrijf ee. 2^e woord: **pan**. Hakwoord. Ik schrijf het woord zoals ik het hoor.
- kieuwen.** Eeuw-ieuw-woord. Ik denk aan de u.
- bezoek.** Voorvoegsel. Ik schrijf e.

Klankgroepenwoorden

- verven.** Klankgroepenwoord. De klankgroep is **verrr**. De laatste klank is **rrr**. Dat is een medeklinker. Ik schrijf wat ik hoor.
  - gestommel.** Voorvoegsel. Ik schrijf e. Klankgroepenwoord. De klankgroep is **sto**. De laatste klank is **o**. Dat is een korte klank. Ik schrijf de **m** dubbel.
- Oefen eventueel ook met: **unik**, **boerin** of een keuze uit de woordenlijst.

INSTRUCTIE

10 min

Doel van de week

Introduceer het doel van de week: het achtervoegsel. Bekijk samen de spellinganimatie en het categoriefilmpje.

Vertel de kinderen bij het aanbieden van de nieuwe categorie dat ze deze categorie al kennen van het lezen. Spreek met collega's af om de categorienaam al aan te leren en regelmatig te benoemen bij het lezen. Op deze manier wordt de categorie makkelijker herkend.

Wijs de categorie aan op de categoriekaart. De kinderen wijzen mee in het staalboek. Zeg de regel die erbij hoort: **Achtervoegsel /ug/. Ik schrijf ig. Achtervoegsel /luk/. Ik schrijf lijk.**

Vraag de kinderen welke woorden met een achtervoegsel ze net gehoord hebben in het categoriefilmpje. [geweldig, mogelijk, vriendelijk, aardig, duidelijk, prachtig, makkelijk, nieuwsgierig, wonderlijk]

Voordoelen

- prachtig.** Luchtwoord. Korte klank + cht met de **ch** van lucht. Behalve bij hij ligt, hij legt, hij zegt. Achtervoegsel /ug/. Ik schrijf ig.
- makkelijk.** Klankgroepenwoord. De klankgroep is **ma**. De laatste klank is **a**. Dat is een korte klank. Ik schrijf de **k** dubbel. Achtervoegsel /luk/. Ik schrijf lijk.

blok 8 week 3 les 1 spelling

*1 Vul ig of lijk in.
Schrijf de woorden in de goede rij.

angstig	kattig	lelijk
heerlijk	roestig	kwaalijk
prachtig	vrolijk	driftig

*2 Schrijf het woord op.
Ik moet lachen, jij bent grappig. **grappig**
Ik snap de som niet, hij is moeilijk. **moelijk**
De zon schijnt, het is zonnig. **zonnig**
Vandaag is het feest, jij bent jarig. **jarig**
Hij heeft zich pijn gedaan, hij is zelig. **zelig**
Ik heb te veel gesnoept, ik ben misselijk. **misselijk**

*3 Schrijf het woord op.

tachtig	de surfplank	de kaasstengel
de schouder	twee zeilboten	twee zeeleeuwen

Samen doen

 Oefen twee woorden samen.

Zeg het woord. Schrijf mee op het bord. De kinderen schrijven tegelijkertijd mee in hun schrift.

- **veertig**. Eer-woord. Ik schrijf *ee*. Achtervoegsel /ug/. Ik schrijf *ig*.
- **duidelijk**. Klankgroepenwoord. De klankgroep is **dui**. De laatste klank is **ui**. Dat is een tweetekensklank. Ik schrijf wat ik hoor. Achtervoegsel /luk/. Ik schrijf *lijk*.

Weten de kinderen zelf nog een woord of zien ze ergens anders nog een achtervoegsel? Dan mogen ze dat gedurende de week zelf op het grote vel schrijven. Controleer van tevoren het woord.

OEFENDICTEE

🕒 05 min

 Zet de categoriekaart op het bord. De kinderen gebruiken hun staalboek.

Het oefendictée heeft zes woorden en een zin.

- Leg je vinger steeds op de categorie.
- Denk aan de regel.
- Schrijf het woord op.
- Schrijf het nummer van de categorie erboven.
- Zet een sterretje voor een samenstelling.

 Neem het oefendictée af.

Zeg elk woord één keer. De kinderen zeggen het in koor na en schrijven het op.

- **moelijk**
- **de palm**
- **zuinig**
- **zij blazen**
- **de meid** (het meisje)
- **de stoofperen**

Zeg de zin één keer. De kinderen zeggen de zin in koor na en schrijven de zin in één keer op.

Ze schrijven bij **zongen** en **wijsje** het nummer van de categorie erboven. Laat deze woorden alvast nazeggen.

Zongen zij een leuk wijsje?

- **de meid**⁸. Staat op de ei-plaat, dus korte ei. Langermaakwoord. Ik hoor een /t/ aan het eind, dus langer maken. meiden. Ik hoor dat ik d moet schrijven.
- **de *stoofpe**¹⁰**ren**. Samenstelling. 1^e woord: **stoof**. Hakwoord. Ik schrijf het woord zoals ik het hoor. 2^e woord: **peren**. Klankgroepenwoord. De klankgroep is **pee**. De laatste klank is **ee**. Dat is een lange klank. Ik neem een stukje van de ee weg.

Zin: Zong'en zij een leuk wijs'je¹¹?

- **zong'en**. Zingwoord. Ik schrijf *ng*.
- **wijs'je**¹¹. Verkleinwoord. Het grondwoord is wijs. Dat is een hakwoord. Ik schrijf het woord zoals ik het hoor. Staat niet op de ei-plaat, dus lange ij. Dan je erachter.

 Bespreek ook de hoofdletters en leestekens. Staan ze op de juiste plaats?

Grammatica | woordsoorten

De kinderen onderstrepen in de zin de woordsoorten en schrijven de afkorting eronder:

- werkwoord (ww)
- zelfstandig naamwoord (zwn)
- lidwoord (lw)

Bespreek de antwoorden.

Zongen zij een leuk wijsje?

- ww lw znw
- Noem het werkwoord. [Zongen; ik zong – wij zongen]
- Noem het zelfstandig naamwoord. [wijsje]
- Noem het lidwoord. [een]
- Welke woorden staan in het enkelvoud? (Kijk ook bij de dicteewoorden) [palm, meid, wijsje]

Doel van de week

Herhaal voor de kinderen het doel van de week met de regel: *achtervoegsel. Achtervoegsel /ug/. Ik schrijf ig. Achtervoegsel /luk/. Ik schrijf lijk*. Deze categorie wordt in het werkboek bij opdracht 1 van de spellinglessen geoefend.

NABESPREKING

🕒 10 min

De kinderen kijken hun dictee na met een nakijkpotlood.

Vraag de kinderen: *Wat is de categorie en wat is de regel?*

Let op dat de kinderen niet in nummers praten, maar altijd in categorienamen en de regels.

Bespreek vooral de categorieën met regels waar de kinderen nog moeite mee hebben. Sla categorieën waar nauwelijks fouten mee gemaakt worden over of benoem hooguit de categorienaam.

Woorden en zin

 Terwijl de kinderen de regels verwoorden, schrijf je de woorden en zin stapsgewijs mee op het bord.

- **moei**¹²**lijk**¹². Aai-ooi-oei-woord. Ik schrijf *i*. Achtervoegsel /luk/. Ik schrijf *lijk*.
- **de palm**¹. Speciaal hakwoord. Daar mag geen u tussen.
- **zui**¹⁰**ng**¹². Klankgroepenwoord. De klankgroep is **zui**. De laatste klank is **ui**. Dat is een tweetekensklank. Ik schrijf wat ik hoor. Achtervoegsel /ug/. Ik schrijf *ig*.
- **zij bla**¹⁰**zen**. Klankgroepenwoord. De klankgroep is **blaa**. De laatste klank is **aa**. Dat is een lange klank. Ik neem een stukje van de aa weg.

ZELFSTANDIG WERKEN

🕒 05 min

 De kinderen verwerken tijdens hun dag- of weektaak de oefeningen van deze week in het werkboek.

Zijn de kinderen klaar met het werkboek? Kijk op blz. 3 van de introductie wat ze verder kunnen doen.

VOORUITBLIK

Analyseer het dictee. Met welke categorieën hebben de kinderen nog problemen? Noteer ook welke grammatica-onderdelen de kinderen nog lastig vinden. Kom daar tijdens het zelfstandig werken of de volgende les bij het oprispen op terug. Gebruik hiervoor de registratiebladen.

- Dankzij kleurgebruik zie je precies of je met spelling, grammatica of werkwoorden bezig bent.

- Praktische tips op de relevante plek in de instructie.

- Aan het eind van de les blik je terug op het lesdoel. En blik je alvast kort vooruit op de volgende les.

Werkboek

Voorbeeld groep 4, blok 8

- Bij 1-steroefeningen wordt het doel van de week geïsoleerd geoefend.

- Bij 2-steroefeningen wordt het nieuwe doel gecombineerd met eerder aangeboden categorieën geoefend.

blok 8 week 3 les 1 spelling

★ 1

Vul **ig** of **lijk** in.
Schrijf de woorden in de goede rij.

angst ig   katt _____   le _____
heer _____   roest _____   kwa _____
pracht _____   vro _____   drift _____

ig   **lijk**

angstig

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

★ 2

Schrijf het woord op.

Ik moet lachen, jij bent gra _____ .   _____
Ik snap de som niet, hij is m _____ .   _____
De zon schijnt, het is zo _____ weer.   _____
Vandaag is het feest, jij bent j _____ .   _____
Hij heeft zich pijn gedaan, hij is zie _____ .   _____
Ik heb te veel gesnoept, ik ben mi _____ .   _____

★ 3

Schrijf het woord op.

_____   de _____   de _____

de _____   twee _____   twee _____

28

★ 1

Schrijf de woorden in de goede rij.

vro__

sier__

eeuw__

pitt__

eer__

vocht__

ig

lijk

★ 2

Rara, wat is het?

Ze zorgen voor je.
Het zijn moeders en vaders.
Het zijn je _____.

Het is één keer per jaar.
Het is dan een groot feest.
Ik ben dan _____.

Het is geel.
Het is een toetje.
Het is gele _____.

Het is wit.
Het valt uit de lucht in de winter.
Het is _____.

★★ 3

Maak de zinnen af.
Gebruik een woord met **au** of **ou**.

Ahmad _____.

Sanne _____.

Op de boerderij _____.

Op het eten _____.

grammatica

Zet bij opdracht 3 een rondje om het **lidwoord**.
Kleur het **zelfstandig naamwoord**.
Let op. Doe dit ook bij je antwoorden.

- Bij 3-steroefeningen gaan de kinderen eerder aangeboden categorieën toepassen.

- Vanaf tweede helft groep 4 heeft les 2 en 4 een extra opdracht grammatica.

Werkboek

Voorbeeld groep 3

- In groep 3 alleen 1- en 2-steroefeningen.

blok
6

week
3

samenstelling

les 3

★ 1

Schrijf de woorden van de **samenstelling** op.

kerk + klok = kerk-klok

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

_____ + _____ = _____

★ 2

Schrijf het woord op.

het is her_____.

herfst

de b_____hut moest leeg.

_____

jos doet de tas aan een t_____w.

_____

ik he_____heel goed.

_____

ik va_____de tas op.

_____

30

★ 1

Schrijf de **samenstelling** op.

de melk-kies

de _____

het _____

het _____

de _____

de _____

- Alle werkboeken hebben hulplijnen passend bij de groep.

★ 2

Kleur de **lange klanken**.

Zet een rondje om de **twee-teken-klanken**.

r k l h g o w ie eu v z aa
 ou oo ei i uu au a n ee t
 oe u s j m p ij d b e